

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий центр заочно-дистанційного навчання
Кафедра національної безпеки та політології

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра на тему:
«М'яка сила в зовнішній політиці Китаю та Індії: порівняльний аналіз»

Виконав студент II курсу, групи ЗМНб-21,
спеціальності 256 Національна безпека (за
окремими сферами забезпечення і видами
діяльності)

Бальди Микола Романович

Керівник – кандидат історичних наук, доцент
Санжаревський Олег Іванович

Рецензент – кандидат історичних наук, доцент
Пальчевський Руслан Степанович

Острог, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОНЦЕПЦІЇ «М'ЯКОЇ СИЛИ»	15
1.1. Визначення і еволюція поняття «м'якої сили»	15
1.2. «М'яка сила» в контексті міжнародних відносин	19
1.3. Основні інструменти «м'якої сили»	20
Висновки до розділу 1	23
РОЗДІЛ 2. «М'ЯКА СИЛА» В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ КИТАЮ	25
2.1. Історичний аспект розвитку «м'якої сили» Китаю	25
2.2. Культурна дипломатія та концепція «Китайської мрії»	28
2.3. Освіта як інструмент м'якої сили: конфуціанські інститути	31
2.4. Приклади та вплив китайської м'якої сили в Азії, Африці, Латинській Америці та інших регіонах	35
Висновки до розділу 2	40
РОЗДІЛ 3. «М'ЯКА СИЛА» В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ІНДІЇ ..	42
3.1. Історичні аспекти формування індійської «м'якої сили»	42
3.2. Роль індійської культури та релігії в просуванні «м'якої сили» ...	45
3.3. Освітня політика Індії як елемент «м'якої сили»	51
3.4. Інші приклади впливу індійської «м'якої сили» на регіональному та глобальному рівнях	53
Висновки до розділу 3	57
РОЗДІЛ 4. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ М'ЯКОЇ СИЛИ КИТАЮ ТА ІНДІЇ	60
4.1. Спільні риси «м'якої сили» Китаю та Індії	60
4.2. Відмінності в підходах до використання «м'якої сили»	61
4.3. Регіональний і глобальний вплив «м'якої сили» Китаю та Індії ..	62

4.4. Ефективність використання «м'якої сили» у зовнішній політиці обох країн	66
Висновки до розділу 4	67
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	73

ВСТУП

Постановка проблеми. Зміни, що відбулися у світі наприкінці ХХ – початку ХХІ століть, стимулювали пошук нових теорій, здатних пояснити дійсність, що сприяло необхідності переосмислення поняття влади, владних ресурсів та розробки сучасних технологій, застосування яких дозволяє акторам успішно брати участь у геополітичній конкуренції. Відповіддю на ці зміни став концепт «м'якої сили», що виник у 1990 р. у США в рамках неоліберальної теорії міжнародних відносин [52]. Цей концепт набув великої актуальності в політичному та науковому дискурсі, особливо в контексті змін у співвідношенні владних ресурсів.

У науковій літературі під час аналізу історичної динаміки співвідношення ресурсів влади прийнято наголошувати на такому тренді, як значення «м'якої сили», що передбачає відсутність матеріалізованого насильства, тиску, та зменшення важливості військового примусу [43]. Збільшення ролі «м'якої сили» сприяли такі фактори, як стримуюча роль ядерної зброї та економічної взаємозалежності, зростання кількості недержавних акторів у сфері міжнародних відносин, розвиток мереж та революція в інформаційно-комунікаційних технологіях [17]. Особливе значення має останній фактор: нові технології та висока швидкість передачі інформації зменшили можливість приховування подій, призвели до появи більшої інформованості глобальної громадськості, а також значно розширили можливості міжнародних акторів впливати на громадську думку.

Особливої уваги заслуговують Китай та Індія, дві великі держави Східноазіатського регіону, які активно інтегрують концепт м'якої сили у свою зовнішню політику. Треба зауважити, що їх підходи значно відрізняються. Китай робить акцент на економічну допомогу, культурні обміни та медіа-вплив, тоді як Індія зосереджується на культурній дипломатії, освітніх програмах та розвитку демократії. Порівняльний аналіз м'якої сили Китаю та

Індії дозволяє виявити специфіку та ефективність різних стратегій у сучасній геополітичній конкуренції.

Дослідницькі завдання, вирішення яких дозволяє досягти усебічного аналізу обраної теми, полягають у тому, щоб:

- розкрити природу «м'якої» сили в контексті проблематики політичної влади та політичного впливу;
- дослідити особливості взаємодії суб'єктів політичного простору в процесі застосування технологій «м'якої» сили;
- розробити динамічний підхід до феномену «м'якої» сили, який представляє її формування та реалізацію як багатофазний політичний процес, що протікає в мінливому політичному середовищі та в мінливих соціально-історичних умовах;
- розглянути особливості інституційного оформлення та технологій застосування «м'якої» сили в політичній практиці різних держав; провести паралельний аналіз «м'якої» сили у Китаї та Індії, дати їм оцінку щодо ефективності застосування технологій «м'якого» впливу різних соціально-історичних ситуаціях;
- дослідити соціокультурну основу процесів формування та функціонування «м'якої» сили Китаю та Індії;
- розробити типологію моделей «м'якої» сили, розкрити зв'язок різних типів «м'якої» сили з національною культурою, менталітетом, політичними та культурними традиціями.

Ступінь розробки проблеми. При аналізі концепту «м'якої сили» можна використати великий масив робіт вітчизняних та зарубіжних дослідників. Така теорія була створена і надалі доопрацьована дослідником Дж. Наєм, політологом і професором Гарвардського університету. Вперше це поняття було згадано в опублікованій 1990р. статті в журналі «Форін полісі», в якій вчений висловив припущення, що коли одна держава спонукає інші країни

відстоювати інтереси другої, виникає особливий вид сили – «м'яка сила» [52]. Поява даного терміну сталася у переломний момент історії та стала частиною глобального дискурсу Сполучених Штатів Америки, покликаного закріпити їхню перемогу у холодній війні. При цьому було очевидно, що важливу роль у тріумфі США у біполярному протистоянні зіграли саме інструменти «м'якої сили». Таким чином, ідея реалізації власних інтересів на міжнародній арені шляхом формування привабливих образів у реципієнтів була дуже вдало апробована на практиці, що багато в чому послужило стимулом для її осмислення й на рівні наукового підходу.

У роботі 2004р. Дж. Най уперше чітко сформулював визначення «м'якої сили», яку він неодноразово застосовував у подальших працях, – «здатність досягати бажаного за допомогою приваблення, а не примусу чи платежів» [52]. Через шість років у монографії «Майбутнє влади» Дж. Най дав більш розширене трактування терміна: «М'яка сила – це здатність впливати на інших шляхом взаємодії у сфері формування порядку денного, впливу за допомогою залучення симпатій для досягнення бажаних результатів» [52]. Іншими словами, згідно з теорією Дж. Ная, успіх на міжнародній арені може бути досягнуто завдяки добровільній згоді об'єкта надати підтримку в досягненні результату, якого прагне суб'єкт.

Загалом саме Дж. Най уперше вийшов на концептуальний рівень можливості застосування державою культурно-ідеологічних, а не традиційних військово-силових та/або економічних інструментів та методів для збільшення власної геополітичної ваги та впливу на міжнародній арені. Спочатку ця концепція була призначена для реалізації цілей зовнішньої політики США, але згодом виявилася надзвичайно популярною та викликала величезний інтерес у середовищі наукової спільноти.

Відомий американський фахівець Дж. Галларотті, продовжуючи досліджувати даний концепт, стверджував, що популярність у наукових та громадських колах, концепція «м'якої сили» отримала незначний теоретичний

розвиток та її застосування на практиці є обмеженим [52]. Майже через десять років професор Весліанського університету все-таки погодився, що концепт Дж.Ная став важливою частиною сучасної теорії міжнародних відносин, яка продовжує еволюціонувати. При цьому він наголошує на проблемі методології оцінювання ефективності «м'якої сили», наводячи приклад сфери великої політики, де відповідні показники та індекси розраховуються в рамках зручних і вигідних для країн параметрів. А індикатори, на основі яких обчислюється потенціал «м'якої сили» інших центрів сучасного світу, по суті відсутні. У зв'язку з цим він пропонує власну оригінальну формулу підрахунку коефіцієнтів продуктивності «м'якої сили», що враховує всі типи взаємодії між її значущими змінними, інтегральний показник, заснований на дуже широкому колі різних параметрів [44].

Термін «м'яка сила» досвілюється і в українських наукових колах, а його активне використання у засобах масової інформації сприяло його згадування високопосадовцями України (наприклад, онлайн-зустріч В. Зеленського із членами провідних організацій закордонних українців «Закордонні українці – це «м'яка» сила, що твердо захищає інтереси України», від 19.12.2021) [16].

В Україні вже сформувалося коло авторів, які зробили концепт «м'якої сили» предметом своїх досліджень. До їх числа відноситься А. В. Луценко і Г. А. Піскорська, які приділили цій проблематиці монографію «М'яка сила» в сучасній геополітиці, в якій «м'яка сила» розглядається як інструментарій зовнішньої політики, що сприяє створенню відповідного інформаційно-психологічного середовища для досягнення конкретних цілей держави [14]. У дисертації М. С. Годлевського «Силові і несилові засоби в зовнішній політиці адміністрацій Барака Обами», вперше у вітчизняній історичній науці дослідив і залучив до наукового обігу комплекс промов, інтерв'ю та статей Б. Обами часів його президенства, які найповніше відображають використання силових і несилових засобів його адміністрацій, висвітлив американські концепції

співвідношення силових і несилових інструментів в контексті зовнішньополітичної стратегії адміністрацій Б. Обама та простежив їх практичне застосування [5].

Аналіз матеріалу показує, що проблематика «м'якої сили» досліджується досить інтенсивно і на сьогоднішній день існує великий масив робіт, присвячених різним аспектам цікавого для нас предмета; проте, по-перше, очевидна проблема несистематизованості знань щодо змісту та особливостей концепту «м'якої сили» як стратегії, технології та ресурсу влади, по-друге, досі не склалося єдності у визначенні місця «м'якої сили» серед величезної кількості владних інструментів; по-третє, незважаючи на наявність робіт, які тим чи іншим чином стосуються питання ресурсів та технологій «м'якої сили» різних держав, практично відсутня література, в якій проводився б комплексний і порівняльний аналіз державних моделей за цими позиціями.

Теоретична основа дослідження. Теоретична основа даного дослідження спирається на концепцію «м'якої сили», запропоновану Дж. Наєм у рамках неоліберальної теорії міжнародних відносин. Згідно з цією теорією, м'яка сила є здатністю держави досягати бажаних результатів у міжнародній політиці шляхом кооптації (співробітництва) і привабливості, а не примусу чи виплати. Дж. Най визначає м'яку силу як здатність «отримувати бажане через залучення, а не примус чи плату». Вона базується на трьох основних ресурсах: культурі, політичних цінностях і зовнішній політиці, коли вони є привабливими для інших. У цьому контексті важливим є також внесок класичних теорій влади, зокрема Р. Даля, С. Льюкса та С. Стренджа, які допомагають розуміти різні аспекти владних відносин та впливу. С. Льюкс, підкреслює значення здатності формувати бажання та вподобання суб'єктів, що є вагомим для розуміння м'якої сили.

Також теоретичну основу доповнюють критичні теорії та альтернативні підходи, що висвітлюють потенційні негативні аспекти м'якої сили, такі як

культурний імперіалізм або приховане домінування. Ці підходи представлені роботами таких дослідників, як Л. Альтюссер, Дж. Уомак та П. Більгін. Роботи Г. Галаротті, М. Куналакіс та Р. Сінгха, які вивчають практичне застосування м'якої сили різними державами, надають емпіричні дані, що дозволяють краще зрозуміти ефективність цих стратегій у різних контекстах. Порівняльний аналіз м'якої сили Китаю та Індії базується на підходах до політики, що дозволяють виявити подібності та відмінності в застосуванні м'якої сили двома великими державами.

Предмет дослідження: особливості стратегій, технологій та ресурсів «м'якої сили» Китаю та Індії.

Метою цієї роботи є здійснення комплексного аналізу політичних стратегій «м'якої сили» Китаю та Індії. Досягнення поставленої мети передбачає рішення наступного комплексу дослідницьких завдань, зокрема:

- розкриття теоретико-методологічних основи вивчення «м'якої сили»;
- аналіз ресурсного потенціалу та технологій «м'якої сили» Китаю та Індії;

Обґрунтування методу збору і інтерпретації даних. Дослідження спирається на використання як первинних, так і вторинних даних для всебічного аналізу м'якої сили в зовнішній політиці Китаю та Індії. Первинні дані включають статистичні та аналітичні документи, зібрані урядовими структурами та незалежними дослідними організаціями. Вторинні дані охоплюють матеріали існуючих досліджень, звіти та індекси, що дозволяє здійснити порівняльний аналіз та виявити основні тенденції і особливості використання м'якої сили обома державами.

У дослідженні використовуються як кількісні, так і якісні дані. Кількісні дані включають статистичну інформацію, надану такими організаціями, як Чиказька рада, Національне бюро азіатських досліджень, Офіційна допомога з метою розвитку (ОПР), Центр культурного та технічного обміну між Сходом

та Заходом (EWC), Інститут Східної Азії (EAI), Інститут досліджень Східної Азії (IEAS) та Дослідницька служба Конгресу (CRS). Ці дані забезпечують об'єктивну базу для аналізу масштабів і напрямків застосування м'якої сили, зокрема економічної допомоги, культурних обмінів та інших інструментів.

Якісні дані отримуються з матеріалів дослідження глобального індексу м'якої сили (Global Soft Power Index), який оцінює сприйняття м'якої сили різних країн на міжнародній арені. Крім того, якісний аналіз включає контент-аналіз офіційних документів, промов лідерів, медіа-ресурсів та культурних ініціатив, що дозволяє зрозуміти стратегії та тактики, використовувані Китаєм та Індією у своїй зовнішній політиці.

Визначення змінних і формулювання гіпотези. У рамках цього дослідження, яке спрямоване на порівняльний аналіз «м'якої сили» в зовнішній політиці Китаю та Індії, визначення змінних та формулювання гіпотези дозволяє структуровано підходити до збору та аналізу даних, а також до перевірки висунутих припущень.

М'яка сила – здатність досягати бажаних результатів через приваблення та переконання, а не через примус чи платежі.

До залежної змінної мною віднесена ефективність м'якої сили (вплив на громадську думку, покращення двосторонніх відносин, досягнення зовнішньополітичних цілей).

До незалежних змінних мною віднесені:

- Обсяг економічної допомоги;
- Кількість культурних обмінів;
- Медіа-присутність (аналіз поширеності та впливу ЗМІ);
- Кількість освітніх програм;
- Інституційна структура м'якої сили;
- Соціокультурні фактори.

Теза дослідження полягає в тому, що попри різні підходи Китаю та Індії до реалізації концепту м'якої сили, обидві держави досягають значних успіхів

у впливі на міжнародну громадську думку та покращенні своїх двосторонніх відносин.

Для обґрунтування висунутої тези дослідження можна навести наступні аргументи:

НУО здатні ефективно застосовувати м'яку силу для непримусового впливу на суспільство та політику. Так, аналіз даних досліджень І. Кацуджі та М. Фрейзера свідчить про значущість м'якої сили в сучасних міжнародних відносинах. Робота І. Кацуджі «Актори «м'якої сили»» (2008) демонструє, що неурядові організації (НУО) можуть впливати на політику та громадську думку за межами своїх країн, використовуючи культурну, ідеологічну та моральну привабливість, а також транснаціональні мережі та партнерства. Гіпотеза І.Кацуджі підтверджується: НУО здатні ефективно застосовувати м'яку силу для непримусового впливу на суспільство та політику [48].

Культурні продукти проникають в інші країни, формуючи позитивне сприйняття вихідної культури та підтримуючи домінування країни. Аналогічно, М. Фрейзер у роботі «Популярна культура як інструмент «м'якої сили»» (2015) досліджує, як американська популярна культура впливає на глобальні аудиторії через фільми, телешоу, музику і т.д.. Його дані підтверджують, що ці культурні продукти проникають в інші країни, формуючи позитивне сприйняття американської культури та підтримуючи глобальне домінування США [41].

Поєднання силових та несилових засобів дозволяє формувати концепцію «розумної сили». Робота М. Годлевського (2017) показує, що адміністрація Барака Обами успішно поєднувала силові та несилові засоби, що дозволило говорити про концепцію «розумної сили» [5].

Отже, ці дослідження підтверджують, що м'яка сила є потужним інструментом у зовнішній політиці, допомагаючи державам та організаціям досягати своїх цілей без застосування примусу, що підкреслює її значущість у сучасних міжнародних відносинах.

Висуваємо припущення про те, що Китай та Індія використовують різні підходи до м'якої сили, що обумовлено їхніми унікальними культурними, політичними та економічними контекстами. Китай зосереджується на економічній допомозі, культурних обмінах та медіа-впливі, тоді як Індія робить акцент на культурній дипломатії, освітніх програмах та просуванні демократичних цінностей. Відповіді на ключові питання дослідження включають розуміння того, як різні ресурси та технології м'якої сили впливають на сприйняття цих країн на міжнародній арені та які з них виявляються більш ефективними у досягненні зовнішньополітичних цілей.

Попередній аналіз підтверджує гіпотезу, що ефективність м'якої сили Китаю та Індії значною мірою залежить від їхньої здатності адаптувати свої стратегії у конкретному міжнародному контексті. Так, культурні ініціативи Індії виявляються більш успішними в країнах зі спільною історичною та культурною спадщиною, тоді як економічна допомога Китаю ефективно працює у країнах, що розвиваються, де є велика потреба в інфраструктурних інвестиціях.

У проведеному дослідженні зосереджено увагу на аналізі особливостей дискурсу «м'якої сили» Китаю та Індії, враховуючи їх культурні ресурси та стратегії впливу. Через порівняльний аналіз використання «м'якої сили» у обох країнах, встановлено ключові особливості та відмінності, що дозволило оцінити роль основних чинників у збільшенні «м'якого» потенціалу держав. Подальше дослідження повинно бути сфокусоване на виявленні особливостей політичної «м'якої сили» досліджуваних держав та доведенні важливості врахування регіонального сприйняття для підвищення ефективності стратегій «м'якої сили» в контексті сучасних міжнародних відносин.

Структура і обсяг роботи. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, шістнадцяти підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаних джерел та літератури.

Основна частина дослідження охоплює чотири розділи. У розділі 1 «Теоретичні основи концепції «м'якої сили»» розглядається еволюція поняття «м'якої сили», її місце в міжнародних відносинах та ключові інструменти реалізації. У підрозділі 1.1 подано визначення і формування концепції, у підрозділі 1.2 проаналізовано її значення в геополітиці, а підрозділ 1.3 присвячено практичним інструментам впливу м'якої сили.

Розділ 2 ««М'яка сила» в зовнішній політиці Китаю» зосереджений на аналізі історичного розвитку, сучасної стратегії та застосуванні культурної дипломатії Китаю. У підрозділі 2.1 розкрито історичну динаміку становлення концепції, підрозділ 2.2 висвітлює роль «Китайської мрії» та культурної дипломатії, підрозділ 2.3 досліджує освітню політику як інструмент впливу, а підрозділ 2.4 демонструє приклади реалізації м'якої сили в різних регіонах світу.

У розділі 3 ««М'яка сила» в зовнішній політиці Індії» розглядаються основи індійського підходу до формування м'якої сили. Підрозділ 3.1 охоплює історичні аспекти, підрозділ 3.2 акцентує увагу на значенні культури та релігії, підрозділ 3.3 аналізує роль освіти, а підрозділ 3.4 подає приклади використання м'якої сили Індії у світі.

Розділ 4 «Порівняльний аналіз м'якої сили Китаю та Індії» присвячено зіставленню двох моделей м'якої сили. У підрозділі 4.1 визначено спільні риси, у підрозділі 4.2 – відмінності в підходах, підрозділ 4.3 аналізує регіональний і глобальний вплив, а підрозділ 4.4 оцінює загальну ефективність застосування м'якої сили в зовнішній політиці обох держав.

У висновках роботи узагальнено результати дослідження, зроблено акценти на ключових відмінностях та спільних рисах та ефективності стратегій м'якої сили Китаю та Індії.

Апробація. Здійснена під час XXX наукової викладацько-студентської конференції «Дні науки» в Національному університеті «Острозька академія»

(Острог, 12-16 травня 2025 року) з темою « М'яка сила в зовнішній політиці Китаю».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОНЦЕПЦІЇ «М'ЯКОЇ СИЛИ»

1.1. Визначення і еволюція поняття «м'якої сили»

Концепція «м'якої сили» є відносно новим поняттям. Термін для широкого загалу став відомий завдяки Джозефу Наю у 1990 році – американському вченому, політологу та експерту з міжнародних питань. Окрім цього терміну також було запропоноване поняття-антагоніст – «жорстка сила». Згідно твердженню яке висловив Дж. Най, «жорстка сила» є наслідком впливу на країну шляхом примусу, нарощування економічного та військового потенціалів, а також залякування. В цей же час, «м'яка сила» спрямована на розвиток власної ідеології, публічної дипломатії та культурного різноманіття.

На різних етапах історичного розвитку країн, «м'яка сила» відігравала різні ролі. Можна простежити тенденцію, що з розвитком глобалізаційних процесів та економічним зростання країн, вага згаданої сили збільшується. При цьому її вплив на політику іншої країни важко уявити без конвенційного підходу – «жорсткої сили». За допомогою «м'якої сили» формується важливий державний чинник для ведення успішної зовнішньої політик. Цим чинником є імідж країни. Вчений Ін Фань виділив 5 основних інструментів для застосування та просування «м'якої сили»:

- 1) здатність формувати чужий вибір;
- 2) приваблювати, а привабливість часто призводить до поступливості;
- 3) примушувати інших хотіти того ж результату в силу культурної чи ідеологічної привабливості;
- 4) досягнення країною цілей у світовій політиці на основі захоплення її цінностями, беручи з неї приклад, прагнучи до рівня її розвитку;
- 5) лідерство, яке і змушує інші країни прагнути того ж [23].

У 2000-х роках відбувся новий виток в розвитку поняття «м'яка сила». Все той же американський вчений Дж. Най запропонував більш розширену версію поняття. Він ще раз наголосив що ефективність «м'якої сили» без підтримки «жорсткою» буде малоефективною. Це призвело до формулювання нового терміну – «розумна сила». Згідно бачення Дж. Ная, цей підхід передбачав використання м'яких дипломатичних методів у поєднанні з економічними або військовими засобами для досягнення зовнішньополітичних цілей.

У ХХІ столітті м'яка сила почала активно використовуватися як інструмент впливу на міжнародній арені. Багато країн, таких як Китай, Японія, Франція, Німеччина та росія, почали використовувати «м'яку силу» для підвищення свого міжнародного іміджу. Тим не менш, сама концепція почала піддаватися критиці. Основна причина цьому вбачалася у складності вимірювання ефективності та її обмеженість у порівнянні з конвенційними методами ведення боротьби. Також ставилась під сумнів ефективність «м'якої сили» під час її використання у авторитарних режимах правління та під час гарячої фази військових конфліктів. Також на її використання та ефективність значно вплинули гібридні протистояння між країнами, зокрема їх інформаційна складова: дезінформація, маніпуляція та культурна пропаганда.

В межах теоретичних роздумів ця концепція з часом запропонує нові теоретичні погляди на ширший феномен концептуальної політики. «М'яка сила» є спірним інструментом інтерпретації, за допомогою якого спостерігачі намагаються зрозуміти світ і прагнуть керувати політичними думками та діями. Концепція «м'якої сили» стала широко використовуваним інструментом для інтерпретації глобальних процесів, яким користуються науковці, політики, практики та широка громадськість у всьому світі. З розвитком концептуальних підходів все більше спостерігачів почали використовувати «м'яку силу» для розуміння, визначення та оцінки поняття «влада». Ця концепція активно взаємодіє з поняттям влади, змінюючи

уявлення про її природу, легітимність, форми та взаємозв'язки. Це також впливає на питання, хто має владу і в якому обсязі. Крім того, «м'яка сила» набула ключової ролі як політичний інструмент, який держави та індивіди вважають важливим з різних причин: від легітимізації внутрішньої та міжнародної політики до здобуття статусу, пом'якшення побоювань щодо занепаду чи піднесення, формування підтримки політики, боротьби за державні ресурси або впливу на спірні політичні питання. У результаті цієї взаємодії, «м'яка сила» стає інструментом комунікації, спонукаючи як держави, так і недержавних акторів визнавати її важливість у міжнародній політиці [58].

З точки зору практичного розгляду, концепція «м'якої сили» була створена відносно нещодавно, що робить можливим поглиблено її проаналізувати, оскільки вона є більш вузьким поняттям ніж більшість великих концепцій. Наразі мало дослідженими є соціальні та політичні наслідки «м'якої сили». Ця концепція зробила поштовх для створення тенденцій щодо зміни влади в умовах коли це не є необхідним. Це можна простежити на прикладі Японії та США, оскільки зрозуміло, що їх занепад є мало ймовірним. З точки зору «м'якої сили», то для початку цих процесів потрібне радикальне зменшення її впливу на зовнішню політику, що буде достатньо неочевидним рішенням [58]. Протилежним прикладом є Китай. «М'яка сила» Китаю зробила його економічний підйом менш загрозливим в очах інших країн. З одного боку, КНР треба ще багато чого зробити щоб наздогнати в «м'якій силі» США, але навіть якщо його «м'яка сила» наблизиться до їх рівня, це буде позитивний досвід, адже це покаже прагнення Китаю стати дійсно привабливою країною для інших держав.

У 2000-х роках м'яка сила стала набувати все більшої ваги. Такі тенденції були викликані розвитком інформаційних технологій та глобалізацією світу. Для просування власного іміджу та привабливості, країни почали активніше використовувати такі засоби впливу як кінематограф,

міжнародні спортивні події, освіту та інші аспекти. Важливу роль також стали відігравати неурядові організації, глобальні корпорації та міжнародні бренди. На тлі розвитку демократії та прав людини як в США, так і в країнах нинішнього Європейського Союзу, здебільшого така політика була притаманна саме цій частині світу. Але у 2010-х роках концепція «м'якої сили» була переглянута, адже з'явилися інші потужні світові гравці. Одним з них був Китай, а також росія. КНР запустила ініціативи, такі як Інститут Конфуція для просування своєї культури, а також інвестиційні проєкти в рамках програми «Один пояс, один шлях» які також є інструментами поширення впливу через економічну привабливість. В свою чергу РФ активно використовувала медіа, зокрема міжнародні, такі як Russia Today та культурну дипломатію для поширення своїх наративів і створення альтернативи для західної «м'якої сили».

Ще одних принципових змін концепція «м'якої сили» зазнала вже у 2020-х роках, коли вона стала по суті гібридним елементом. Він складався з концепту «гострої сили» яка є притаманною для авторитарних режимів, а також передбачала залучення «твердої сили». Саме в цей період внаслідок постійного підкріплення концепції «м'якої сили» економічними або військовими інструментами ще більшого значення набуває концепція «розумної сили».

Сучасне розуміння «м'якої сили» акцентує увагу на таких питаннях, як захист довкілля, просування прав людини, глобальне управління та інновації. Інтернет, соціальні мережі та креативна індустрія є основними інструментами для поширення м'якої сили. Конкуренція між великими державами за домінування в інформаційному та культурному просторі залишається сильною, що свідчить про подальший розвиток і трансформацію концепції.

1.2. «М'яка сила» в контексті міжнародних відносин

Як вже зазначалося раніше, міжнародні відносини дедалі еволюціонують і стають все більше транснаціональними. Вони все більше виходять з під юрисдикції конкретно взятої держави і стають більш самостійним феноменом взаємодії між різними суспільствами. Продовжують множитись міжнародні організації, транснаціональні корпорації та інші об'єднання та рухи які так чи інакше безпосередньо впливають на становище в світі. Це ділить систему міжнародних відносин на певні прошарки які є залежними один від одного. Це створює умови для подальшої еволюції «м'якої сили» та набуття нею ключового значення у прийнятті рішень. Продовжує зростати роль комунікацій. Треба зазначити, що ефективне використання «м'якої сили» в міжнародних відносинах залежить не від правильних ціннісних понять, а від через вміння нав'язати конкретному споживачу інформації свої інтереси. В момент зародження сучасних міжнародних відносин основними механізмами взаємодії під час вирішення різного роду питань здебільшого були військові конфлікти або дипломатичні конгреси. Наразі маємо ситуацію, коли в основі сучасних практик вирішення міждержавних питань превалюють такі поняття як культура, ідеологія, економічна залежність та інші чинники. Це в свою чергу означає перевтілення окремих подій міжнародного життя на переплетіння безлічі інтересів, мотивів та факторів. Ці фактори надають міжнародним відносинам характер системності. Завдяки цьому зростає кумулятивна системна якість всього, що відбувається у світовій політиці, тобто її дедалі складніше звести до суми окремих процесів. Події у віддалених один від одного регіонах мають безпосередній або опосередкований взаємний вплив. Саме ці процеси у світовій міжнародній системі дозволяють все більш ефективно використовувати «м'яку силу». Зокрема двома ключовими аспектами в епоху вище перелічених трансформацій стають технологічність та структурність.

Якщо перший це наслідок взаємозалежності світу, то другий бере своє коріння з моменту закінчення «холодної війни». Її закінчення створило нові можливості для розповсюдження універсальних принципів всією міжнародною системою. Звідки і бере своє коріння швидке зростання системності. У поєднанні ці два аспекти створюють ті необхідні умови, за яких ефективність м'яких силових ресурсів зростає за геометричною прогресією. Але все ж, використання такого методу впливу як «м'яка сила» потребує відповідного контексту її використання. Природньо, що таку силу легше використовувати ефективно в демократичних суспільствах, хоч як показує практика, авторитарні та диктаторські режими також нерідко досягають успіхів у використанні м'яких способів ведення своєї зовнішньої політики. Поширювати свої цінності та наративи легше і більш ефективно між суспільствах схожими один на одного. В свою чергу, фундаментальні відмінності у сприйнятті цінностей однієї з держав негативно впливають на кінцевий результат проведення такої політики. Такі ж реакції є відповіддю на занадто агресивне просування будь-якого способу життя або культурного стереотипу. Натомість, краще надавати іншим свободу обирати. Зрештою, з огляду на розвиток міжнародних відносин, необхідно вміти знаходити правильні пропорції використання м'якої та жорсткої сили [9].

1.3. Основні інструменти «м'якої сили»

Наразі в контексті дослідження поняття «м'якої сили» серед дослідників немає єдиного переліку основних інструментів її впровадження. Тим не менш, з огляду на сучасну міжнародну політику та розвиток міждержавних відносин, можна виділити низку основних інструментів впливу, за рахунок яких впроваджується і підтримується концепція «м'якої сили».

Важко виділити основні і другорядні елементи впливу, оскільки кожен з них залежить від сильних сторін країни яка веде свою зовнішньодержавну

політику. Попри це, вагоме місце у більшості провідних держав світу посідає культурна дипломатія. Це своєрідне поле, яке в найбільш м'який спосіб може досягти необхідних цілей на міжнародній арені. Вона дозволяє створювати необхідні підстави для двосторонньої або багатосторонньої довіри між державами. За допомогою культурної дипломатії країна має змогу ефективно просувати власні цінності, шукати спільні точки дотику в контроверсійних питаннях. Окрім цього, така політика дозволяє налагодити відносини не тільки міждержавні, а і країни з конкретними впливовими особами, що дає змогу укладати на пряму вигідні для держави домовленості.

Однак реалізувати все вище перелічене буде досить важко без відповідного іміджу який має країна. Саме імідж самої держави та її мешканців формує публічні відносини і дипломатію загалом. Саме поняття іміджу є публічним і основне його призначення – функціонування у цій сфері. Його ефективне формування є першим кроком до впровадження «м'якої сили» у зовнішню політику. Особливо це стосується країн які мають авторитарну модель правління. Після вироблення іміджу та активізації публічної та культурної дипломатії країна може перейти до інших інструментів просування «м'якої сили». До них можна віднести:

Фінансово-економічна допомога. Економічні програми допомоги від розвинених країн або міжнародних організацій сприяють зміцненню міжнародних відносин та формуванню позитивного іміджу країн-донорів. Економічна співпраця допомагає зміцнювати зв'язки між країнами через створення економічної залежності та розвиток інфраструктури. Крім того, участь у міжнародних економічних організаціях, таких як Світова організація торгівлі або Міжнародний валютний фонд дозволяє державам просувати свої економічні інтереси, паралельно підтримуючи стабільність і розвиток на глобальному рівні.

Інвестування. Один з найефективніших видів економічної співпраці між країнами в контексті просування концепції «м'якої сили». Країни які

здійснюють інвестиції в інші держави, зокрема у стратегічні галузі, такі як енергетика чи технології не лише сприяють економічному зростанню цих держав, а й створюють довготривалі політичні та економічні взаємозалежності. Інвестиції можуть слугувати мостом для дипломатичних відносин, формуванню позитивного іміджу країни-інвестора та забезпеченню стабільного партнерства. Зокрема в сучасних реаліях на перший план виходить інвестування в перспективні проєкти: зелену енергетику, поліпшення інтернет покриття та інші галузі.

Гуманітарна допомога та допомога у кризових ситуаціях. Цей інструмент «м'якої сили» дозволяє державам і міжнародним організаціям зміцнювати свій вплив і авторитет через демонстрацію співчуття, солідарності та підтримки у важкі часи. Надання допомоги постраждалим від природних катастроф, воєн, епідемій або економічних криз підвищує міжнародний престиж країни-донору та сприяє формуванню позитивного іміджу на глобальній арені.

Освітні програми та програми обміну й стажування. Є важливими інструментами «м'якої сили» будь-якої розвиненої країни, оскільки вони сприяють поширенню цінностей, культури та ідей через навчання та особистий досвід. Вони дозволяють сформувати позитивний імідж країни, залучати молодих лідерів і впливових осіб, а також сприяти налагодженню довготривалих міжнародних відносин. Учасники таких програм, вивчаючи мову, культуру та систему освіти країни, отримують позитивні враження та навички, які згодом можуть використовувати для зміцнення відносин.

Прикладом може слугувати американська «Фулбрайтівська програма» обміну, за допомогою якої США зміцнює глобальні зв'язки через навчання і наукові дослідження, популяризує американські цінності демократії, свободи і прав людини. Альтернативні програми є і в інших розвинених країнах світу, зокрема і авторитарних таких як Китай.

Інформаційна політика. Завдяки сучасним інформаційним технологіям та медіа, держави можуть використовувати інформаційну політику для просування своїх інтересів без прямого тиску чи застосування сили. Основними інструментами її впровадження є державні та приватні ЗМІ, соціальні мережі, дипломатичні комунікації та культурна дипломатія. Крім того, різні країни можуть активно використовувати соціальні мережі щоб доносити свої меседжі безпосередньо до громадян інших держав, створюючи глобальний діалог і вплив на масову свідомість.

Це далеко не вичерпний перелік тих інструментів та методів за допомогою яких «м'яка сила» досягає своїх результатів. В більшості випадків вони залежать від багатьох факторів які притаманні тій чи іншій державі, її суспільству, державному устрою та іншим чинникам.

Висновки до розділу 1

Концепція «м'якої сили» пройшла значну еволюцію з моменту її введення Джозефом Наєм у 1990 році. Вона стала невід'ємною складовою міжнародних відносин, хоча завжди перебуває в певній залежності від традиційних методів ведення політики. Сучасна «м'яка сила» не просто інструмент для просування національних інтересів без застосування примусу, але і механізм для формування позитивного іміджу держави на міжнародній арені.

У період зростання глобалізації та розвитку інформаційних технологій значення «м'якої сили» збільшується. Її інструменти – від культурної дипломатії до освітніх програм – активно використовуються провідними державами для зміцнення своїх позицій на світовій арені. Позитивне сприйняття держави, її культурних цінностей та політичних ідей стає ключовим у формуванні впливу на інші країни.

Водночас сучасний світ демонструє, що «м'яка сила» без підтримки економічної або військової могутності не є повністю ефективною, що призводить до появи концепції «розумної сили». Крім того, зростання авторитарних режимів, які також застосовують «м'яку силу», та поширення дезінформації ставлять нові виклики для розуміння її ефективності.

Таким чином, «м'яка сила» продовжує трансформуватися в умовах швидкоплинних змін у світі, але залишається важливим інструментом міжнародної політики. Її розвиток і застосування залежать від здатності держав адаптуватися до нових викликів, комбінуючи різні форми впливу для досягнення своїх цілей на міжнародній арені.

РОЗДІЛ 2

«М'ЯКА СИЛА» В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ КИТАЮ

2.1. Історичний аспект розвитку «м'якої сили» Китаю

Китай як і Індія мають багатовікову історію з неповторною культурою та звичаями. КНР має низку всесвітньо відомих філософів, які будували бачення розвитку країни на найближчі століття. Питання «м'якої сили» для країни не є новим. Його формування почалося ще зі стародавнього Китаю, в працях філософів, таких як Суни-Цзи та інших. Можна виділити три основні постулати стародавнього Китаю які вказують на певні елементи м'якої сили в його політиці:

- 1) Перевага у поєднанні стратегічної оборони з дипломатичними зусиллями, а саме створення альянсів та інтриг всередині інших країн;
- 2) Обмеження або повна відмова від військової сили у досягненні політичних цілей;
- 3) Також у стародавніх літописах зазначалося, що військове мистецтво – це не насильство, а мистецтво підпорядкування [10].

З цих трьох тверджень можемо зробити висновок, що разом з розвитком «твердої сили», ще з давніх часів в Китаї розвивались певні неструктуровані елементи «м'якої сили».

Після періоду ізоляції КНР з 1949 по 1978 роки, прийшов час змінювати зовнішньополітичний вектор розвитку країни. На зміну ізоляційній політиці прийшла нова ера реформ. З приходом до влади в Китаї Ден Сяопіна, країна почала бути відкрита до міжнародної співпраці, іноземних інвестицій та культурного обміну. Не дивлячись на це, Китай абстрагувався від глобальних світових проблем, керуючись основним принципом Ден Сяопіна: «приховувати можливості й чекати свого часу» [10]. Ця політика уникала будь-яких проявів агресії на міжнародній арені, багато уваги приділялося

економічному розвитку, технологічному прогресу, військовому зміцненню та підвищенню загальної внутрішньої стабільності. Саме в цей час Китай почав активно розробляти стратегію щодо покращення свого іміджу на міжнародній арені через культурну дипломатію, освітні програми та культурні обміни, що є одним з елементів «м'якої сили».

Активне зростання ролі «м'якої сили» в Китаї припадає на кінець 1990-х років і пов'язана з Азійською фінансовою кризою. Після кількох років активного економічного зростання відбувся спад, який був викликаний великими обсягами кредитування, зовнішніми боргами країн, золотовалютні резерви яких були менші за отримані кошти та з кількох інших не менш важливих причини. Це призвело до зменшення довіри зі сторони західних інвесторів і цим сповна скористався Китай. Маючи невдалий досвід використання «твердої сили» в Тайванській протоці та Південно-Китайському морі, КНР вирішив змінити стратегію і застосувати принцип «м'якої сили». Замість того, щоб вдаватися до військових дій, Китай почав використовувати менш конфронтаційний підхід, щоб вирішити свої проблеми з державами АСЕАН [10]. Держави АСЕАН – міжнародна політична, економічна й культурна регіональна організація азійських країн до складу якої входить десять країн з населенням понад 600 млн осіб і сукупним ВВП близько 2,2 трлн дол. станом на 2014 рік [28]. Між Китаєм та країнами АСЕАН було підписано низку угод які поглиблювали економічне співробітництво між країнами. Зокрема у 2002 році було підписано Декларацію про поведінку сторін у Південно-Китайському морі й угоду про створення зони вільної торгівлі між Китаєм та АСЕАН протягом десяти років [10].

Також відбувається низка досліджень китайськими вченими концепції «м'якої сили» і її вплив на політику країни. Колишній професор Фуданьського університету Ван Хун'ін написав статтю в якій дотримується думки про необхідність посилення «м'якої сили» в політиці Китаю. «Якщо країна має чудову культуру та ідеологічну систему, то інші країни, як правило, йдуть за

нею. Тому не потрібно використовувати «жорстку силу», яка дорожча і менш ефективна» [10]. Більшість вчених підтримало думку науковця і вже наприкінці 20 століття на тлі економічного зростання сформувалася китайська «концепція всеосяжної сили». Вона передбачала перехід від стандартизованих методів ведення політики до більш інноваційних. До нових елементів зовнішньої політики додалися культурна спадщина, економічна, науково-технічна складові та інші елементи «м'якої сили».

В цей же період почав формуватися новий зовнішньополітичний образ Китаю як країни яка може запропонувати альтернативу західним інвестиціям. У 2003 році Китаєм була запропонована низка ідей по розвитку міждержавного співробітництва під назвами «мирний підйом», «мирний розвиток» та «гармонійне суспільство». Це була своєрідна альтернатива політиці США яка мала назву «Вашингтонський консенсус» [6]. Це дає нам змогу зрозуміти, що на початку 2000-х років після обережної поступової політики, Китай почав більш активно застосовувати «м'яку силу» для просування своїх інтересів щонайменше на регіональному рівні.

У подальші роки концепція «м'якої сили» Китаю дещо еволюціонувала. Основними її завданнями стала протидія «м'якій силі» Америки яка створила теорію «китайської загрози». По суті політика КНР була спрямована на створення позитивного іміджу держави та мирного співіснування з іншими країнами. «М'яка сила» була спрямована на критику політики США по відношенню до Китаю та популяризацію останнього як на регіональному рівні, так і потенційного досягнення статусу світової держави.

За останні роки Китай значно посилив свій вплив на геополітичні процеси в світі. Це пов'язано зі стрімким економічним зростанням та великими інвестиціями у військову сферу, але одним з факторів підйому КНР є успішне застосування «м'якої сили». Сьогодні ця концепція розглядається як невід'ємна частина національного розвитку та основна частина зовнішньополітичної діяльності Китаю. Через значну кризу в економіці КНР в

останні роки, «м'яка сила» стала чи не єдиним важелем впливу не тільки на зовнішню, а і на внутрішню політику. В своїх публічних виступав сьогоdnішній лідер Китаю Сі Цзіньпінь неодноразово наголошує на окремих елементах «м'якої сили» в своїй політиці. У 2019 році на церемонії закриття китайсько-французького Форуму з глобального управління лідер Китаю відзначив нагальну потребу вирішувати глобальні питання шляхом узгодження з усіма країнами світу і активно сприяти демократизації правил глобального управління. Він запропонував концепцію участі Китаю у глобальному управлінні, що базується на трьох принципах – «спільне обговорення, спільне будівництво та спільне користування» [15].

Станом на 2024 рік «м'яка сила» КНР орієнтована на розширення культурної співпраці, поширення міжнародного медіа контенту, а також укладення нових економічних зв'язків. Китай активно просуває свої цифрові платформи та соціальні мережі, такі як WeChat та TikTok на міжнародному рівні. Це дозволяє країні впливати на світову аудиторію через інтернет та соціальні медіа. Про ці та інші аспекти «м'якої сили» КНР поговоримо в наступних розділах.

2.2. Культурна дипломатія та концепція «Китайської мрії»

Культурний розвиток Китаю має багатовікову історію. Сьогоdnішні традиції в країні формувалися з політичних, історичних та економічних причин. Такі фактори як культура імператорських дворів, конфуціанство, комуністична революція мали ключовий вплив на культурний розвиток держави. В Китаї культурна дипломатія сьогодення багато в чому залежить від започаткованої у 2012 році концепції «Китайської мрії». «Китайська мрія» – концепція відродження Китаю, яка була започаткована після приходу до влади Сі Дзіньпіня. У одній зі своїх промов, лідер Китаю зазначав: «У ході реалізації

«китайської мрії» слід розвивати дух Китаю. Це національний дух, в основі якого лежить патріотизм. Це також дух епохи реалізації реформ з прагнення до національного відродження, побудови потужної держави» [18]. Китайська культурна дипломатія і загалом «м'яка сила» будується на принципах сильної держави та прагненні глобального лідерства.

Якщо говорити про дипломатію, то безперечно залучення елементів своєї культури в її діяльність є невід'ємною частиною політики «м'якої сили» Китаю. Банальним прикладом наслідування китайських традицій в світі є святкування Китайського Нового року. Не існує фіксованої дати його святкування, але попри це мільйони людей по всьому світу чекають його настання. Окрім безпосередньо Китаю, це свято відіграє ключову роль в культурах таких країн як В'єтнам, Південна Корея та Малайзія. Крім цього, ця подія об'єднує і численну китайську діаспору в європейських країнах. До святкувань долучаються такі країни як США, Канада, Великобританія та інші. Зростає популярність цього свята і серед некитайського населення, що є ключовою ціллю у задіянні своєї «м'якої сили» Китаєм.

Так як і в Індії, в культурній дипломатії Китаю значну роль відіграє кіно. Пекінський міжнародний кінофестиваль і Шанхайський міжнародний кінофестиваль є одними з наймасштабніших подій в індустрії кіно. КНР систематично запрошує відомих світових кінозірок як у свої фільми, так і у проєкти які вони активно фінансують. Яскравим прикладом такого залучення є головна роль Орландо Блума у фільмі «Шанхайський перевізник» 2017 року. Також Китай активно використовує обличчя світових кінозірок у рекламному бізнесі. Голлівудська зірка Кріс Хемсворт у квітні 2019 року знявся в рекламі годинників TAG Heuer в Шанхаї. Здебільшого успішне залучення акторів відбувається шляхом виплат великих гонорарів. Як наслідок, Китай отримує потужну рекламу своєї країни в світі, а актори економічну вигоду. Це є яскравим прикладом «м'якої сили» КНР в індустрії кіно.

За останні роки в світі набули популярності китайські медіа-платформи. Серед них такі великі міжнародні гравці як CGTN (China Global Television Network) і Xinhua. Обидві компанії державні і керуються державою. CGTN більше орієнтована на міжнародну арену де висвітлює політичні, економічні та інші події з китайської точки зору. Xinhua має більший вплив на внутрішню аудиторію і також транслює основні новини Китаю в більш ширшому діапазоні включаючи друковані джерела інформації, веб-сайти та через додатки. Таким чином, Китай створює свій імідж за кордоном транслюючи свою позицію на 170 країн [37].

Не малу роль у просування китайської м'якої сили відіграють музеї та мистецтво. На території Китаю існує багато археологічних пам'яток. Але просуваючи свою історію та культуру, КНР розширила присутність своїх музеїв по всьому світу. Яскравим прикладом розбудови своїх культурних центрів є виставки «Теракотової армії». Елементи цієї стародавньої китайської культури знаходяться в музеях Великої Британії, Іспанії, США, Франції, Японії та Австралії. Можемо констатувати, що на цьому прикладі ми бачимо, що Китай зміг поширити одну з частин своєї культури майже на кожен материк. В свою чергу, сама виставка показує минулу міць Китаю, що і прагне відродити Сі Дзіньпін з розвитком концепції «Китайської мрії».

Також Китай є привабливою країною з точки зору туризму. Такі архітектурні пам'ятки як Велика китайська стіна, Храм Неба та інші всесвітньо відомі об'єкти на культурній мапі світу дають змогу КНР отримувати як економічні, так і іміджеві дивіденди від популяризації їх за межами країни.

2.3. Освіта як інструмент «м'якої сили» Китаю: конфуціанські інститути

Сфера освіта є універсальним джерелом поширення «м'якої сили» для будь-якої країни. Китай не став виключенням. За даними рейтингу World University Rankings за 2018 рік, китайські університети зробили значний стрибок у якості освіти. На тлі економічного зростання країни, інвестиції у сферу освіти збільшувались. За останні роки фінансування сфери освіти сягає близько 4% ВВП Китаю [3]. З огляду на це, було представлено досить амбітний план розвитку під назвою «Проект 211» [59]. Його започаткували ще у 1995 році і він передбачав розвиток найкращих університетів країни. Метою проекту було підвищення якості вищої освіти, наукових досліджень та підготовки висококваліфікованих фахівців для економічного та соціального розвитку Китаю. Після старту цієї ініціативи, в її підтримку було створено «Проект 985» [59]. Не дивлячись на спільну мету проектів, існує значна відмінність у підходах. Якщо «Проект 211» був напрямлений на покращення сфери вищої освіти близько у 100 університетах країни, в той час як «Проект 985» мав на меті сформувати коаліцію університетів, які б могли конкурувати з найкращими університетами світу. До цього списку увійшло лише 39 вищих навчальних закладів. Також останній проект отримав більше фінансування через досить амбітні плани КНР.

Китай взяв за мету вивести рівень своєї освіти на світовий рівень у декілька етапів. Станом на зараз, а саме з огляду на рейтинг найкращих університетів 2023 року, Китай займає третє місце у світі поступившись США та Великій Британії. У той же час, два китайські університети займають місця у топ-20 найкращих університетів світу [20].

Цікавим з точки зору китайської «м'якої сили» є створення у 2019 році Ліги С9. Це своєрідний аналог Ліги плюща в США. Ліга С9 об'єднує в собі

дев'ять найкращих університетів країни і співпрацює з найкращими університетами світу, такими як Оксфорд, Гарвард, Кембридж та інші. Спільна взаємодія відбувається в декількох напрямках, зокрема у обміні як студентами, так і науковими працівниками, а також спільною роботою над науковими проєктами. Ліга С9 створена для об'єднання ресурсів, посилення наукових досліджень, міжнародної співпраці та підвищення якості освіти.

Окрім офлайн навчання, Китай інвестує значні кошти в онлайн освіту. До розвитку вітчизняних платформ віддаленої комунікації як Tencent Classroom, додалися нові ресурси з інтерактивними навчальними матеріалами. До таких платформ можна віднести Youdao та XuetangX. Зокрема на останній зібрано більше ніж 5000 курсів на різну тематику з провідних світових університетів. Також відбувається тісна співпраця з такими міжнародними компаніями як Microsoft та Amazon. Також ця освітня ініціатива проводить онлайн-навчання для Міжнародного центру інженерної освіти ЮНЕСКО [60]. Щодо другої платформи під назвою Youdao, то вона була заснована у 2006 році і за останні роки стала розробником новітньої системи освіти в Китаї під назвою Ziyue. У 2019 році компанія розробник порталу NetEase була зареєстрована на Нью-Йоркській фондовій біржі і стала першою незалежною компанією. Загалом програма спрямована на розповсюдження освіти для всіх охочих з великою кількістю можливостей як для населення своєї країни, так і для іноземців.

Великі інвестиції в сферу освіти дають можливість китайському уряду створювати значну кількість стипендіальних програм як в межах країни, так і за кордоном. Здебільшого такі програми повністю покривають навчання, харчування та проживання студента на території іншої країни. Те саме пропонується і для тих здобувачів освіти які прагнуть підвищити свою кваліфікацію на території КНР. Для координації діяльності між державою та освітніми закладами, при Міністерстві освіти діє Китайська стипендіальна

рада (CSC). За її сприяння 279 університетів Китаю приймають студентів із стипендіями уряду Китаю з усього світу [24].

Перейдемо до найважливішого інструменту «м'якої сили» Китаю в сфері освіти, а саме до інститутів Конфуція. По своїй природі такі установи є некомерційними освітніми організаціями які створені з метою поширення китайської культури та мови за межами Китаю. Наразі в світі існує понад 500 таких установ в різних країнах. Перший такий інститут був відкритий у Південній Кореї, а саме в місті Сеул у 2004 році [4]. Такі установи мають своєрідну автономію, але централізоване їх керування відбувається за допомогою штаб-квартири Інституту Конфуція яка знаходиться в Пекіні. Ця державна структура надає навчальні ресурси та фінансову підтримку своїм освітнім центрам по всьому світу. Хоча політика таких освітніх центрів обмежується популяризацією культури, мови та мультикультуралізмом, багато вчених та людей з політичних кіл визнають такі установи основою для формування «м'якої сили» Китаю в тій країні, де вони знаходяться. Наразі відсутня однозначна позиція щодо діяльності інститутів Конфуція: вони зазнають нещадної критики, в той же час багато людей які їх відвідують захоплюються їх діяльністю. Управління самого інституту побудовано на базі навчальної установи в тій країні, де він знаходиться. Цей заклад має відносну автономію та двох директорів: з китайської сторони та зі сторони представника країни, де знаходиться інститут. Також інститути Конфуція відіграють дуже активну та важливу роль у сприянні викладанню китайської мови як іноземної.

Тим не менш, ці установи окрім того що є одним з основних важелів Китаю в просуванні своєї «м'якої сили», за певних обставин вони можуть значно підривати цю зовнішньополітичну діяльність країни. В першу чергу це пов'язано з управлінською діяльністю, нестачею ресурсів та іншими проблемами. Також немаловажливим фактором є їх стрімке зростання в багатьох країнах, що призводить до спалахів недовіри до їх діяльності серед

суспільства. Яскравим прикладом політизації таких освітніх установ є конфлікт в португальському університеті в 2014 році. На базі одного з Інститутів Конфуція мала відбутися наукова конференція. Згідно з детальним звітом після її завершення було встановлено, що окремі матеріали конференції були вилучені. Також було видалено кілька сторінок з її матеріалів. Така вказівка була надана директором штаб-квартири Інституту Конфуція Сюй Лінем, коли той ознайомився з матеріалами, які напряду рекламували Тайванський фонд міжнародного наукового обміну [53]. Такі приклади політизації китайських освітніх установ не є поодинокими і саме такі випадки цензурування дають поштовх для нової критики «м'якої сили» Китаю в сфері освіти.

Подібні події відбувалися у Інституту Конфуція в Чиказькому університеті. Набрала необхідну кількість голосів петиція з закликами закрити інститут. Занепокоєння стосувалися фінансування урядом КНР центру наукових досліджень та вивчення іноземних мов на території університету. Передача контролю над працевлаштуванням викладачів та змістом навчальних курсів до штаб-квартири Інституту Конфуція було неприпустимо для адміністрації інституту. «Офіційні особи Чиказького університету вказали на інтерв'ю з керівником штаб-квартири Інституту Конфуція Сюй Лінью, яке було опубліковано в китайській газеті Jiefang Daily : «Багато людей відчули на собі негнучкість і жорсткість Сюй Ліня»» [53].

Подібні випадки закриття Інститутів Конфуція були і в інших країнах. Зокрема було розірвано угоди про співробітництво більше ніж зі 130 Інститутами Конфуція в різних країнах в період з 2013 по 2023 роки [61]. Попри це популярність інститутів у світі зростає. Їх вплив на популяризацію китайської культури важко переоцінити. Не дивлячись на усі проблеми та тиск з боку інших країн, зокрема США, Китай продовжує розширювати вплив своєї «м'якої сили» через освіту.

2.4. Інші приклади впливу китайської «м'якої сили» в Азії, Африці, Латинській Америці, Європі та інших регіонах світу

Ініціатива «Один пояс, один шлях». «Один пояс, один шлях» є китайським економічним проєктом який викликав неоднозначну реакцію серед міжнародних еліт. Ініціатива була запропонована Сі Цзіньпінем у 2012 році і передбачала об'єднання великої кількості країн морським та сухопутним торговельними коридорами. Наразі до ініціативи долучилося близько 140 країн на різних континентах.

У рамках проєкту КНР видає безпрецедентні кредити та інвестиції іншим країнам. З точки зору самого Китаю, він не вдається до примусових дій щодо участі в проєкті з боку інших країн. Сама ініціатива ґрунтується на сторічній спадщині Шовкового шляху і є його переосмисленням у 21 столітті. Основні принципи функціонування шляху це мир та співпраця, відкритість та інклюзивність, а не на залежність та протекціонізм. З китайської точки зору ці принципи базуються на переконанні та привабливості, а не на примусі та погрозах.

На практиці така ініціатива Китаю є своєрідною пасткою для країн-союзниць. Країни взявши кредити на реалізацію проєктів де-факто стають фінансово залежними від КНР. Труднощі через обслуговування наявного боргу призводять до політичної нестабільності та навіть до передачі Китаю критичних об'єктів інфраструктури. Прикладом такої неспроможності є події у Шрі-Ланці 2017 року, коли Китай інвестував кілька мільярдів доларів у порт Хамбантота. Інфраструктурний об'єкт був закінчений, але виникли труднощі у керівництва держави з виплатами грошей згідно отриманого кредиту. Як наслідок, між державою та компанією забудовником China Merchants Port Holdings було заключено угоду про передачу контролю над портом на 99 років в обмін на 1,12 мільярда доларів [11].

Загалом головним інвестором і кредитором проекту «Один пояс, один шлях» є Азіатський банк інфраструктурних інвестицій. Це дає можливість в майбутньому розробити нові плани щодо створення нових інституцій які в подальшому будуть розвивати проєкт. В цій китайській ініціативі поєднується як елементи «м'якої», так і «жорсткої сили». Вони доповнюють одна одну. За рахунок своєї економічної потужності, а отже «твердої сили», Китай покращує за рахунок своїх проєктів власну «м'яку силу». Хоч Китай не вдається до примусу та погроз для реалізації проєкту «Один пояс, один шлях», назвати цю ініціативу цілком елементом «м'якої сили» важко, але її елементи відіграють ключову роль у його функціонуванні.

Торгівельні платформи Китаю як один з засобів «м'якої сили» на прикладі Alibaba. Глобальна платформа Alibaba була створена у 1999 році. Вона включає в себе велику кількість бізнесів: e-commerce, хмарні обчислення, цифровізація медіа та розважальні проєкти, логістика та фінансові послуги. Ця компанія є найбільшим недержавним утворенням в КНР. Її засновником є Джек Ма і основним його баченням при її створенні було спрощення ведення бізнесу в усьому світі. Ця компанія інвестувала значні кошти у виробництво продукції, починаючи від медіа-студій і закінчуючи продажом квитків. Станом на 2018 рік, компанія Alibaba володіла 48 розважальними компаніями і почала виробляти контент у стилі американської компанії Netflix [56]. Окрім державного регулювання у сфері кіно і феномену Боллівуду який був описаний раніше, важливу роль у підтримці іміджу Китаю через кіно відіграють і приватні компанії. Alibaba не є виключенням. Вона займається спільним виробництвом кінострічок з акцентом на американську аудиторію. Активну роль у зйомках фільмів «Місія нездійсненна: Країна ізгоїв», а також надзвичайно успішного фільму «Форсаж 7» із франшизи «Форсаж» відіграла e-commerce Alibaba Group.

Також окрім створення одних з найнижчих цін на китайські товари і експорт їх в більшу частину країн світу, Alibaba Group щорічно долучається

до великих культурних та спортивних подій як в Китаї, так і за його межами. Така політика компанії значно підвищує імідж Китаю на міжнародній арені. Зокрема, Alibaba була партнером олімпійських ігор у 2017 році, а також є інвестором у щорічний захід під назвою Taobao Maker Festival, який підтримує молодих дизайнерів і художників, демонструючи сучасну китайську культуру і підприємництво світу [40].

Технологічна експансія. Китай займає одне з передових місць у світі серед розповсюдження своїх технологій та своєї продукції світом. Наразі в Китаї існує безліч високотехнологічних корпорацій, які надають свої послуги більшості країнам світу. Однією з таких компаній-гегемонів на ринку технологій і не тільки є Huawei Technologies Co. Ltd.. Ця корпорація є яскравим прикладом розповсюдження «м'якої сили» КНР через технології. Компанія відома своїми інноваційними рішеннями та недорогими цінами на обладнання, що робить її однією з найбільш конкурентних фірм не тільки в Китаї, а і у світі. Huawei досить швидко розвиває інфраструктуру зв'язку у країнах «третього світу», поліпшуючи доступ до інтернету та його якість в регіонах. Компанія надає послуги на комерційному ринку, урядовим структурам, в сфері освіти та охорони здоров'я та інших сферах. Цікавим фактом є те, що технології Huawei використовують урядові та банківські структури інших держав. Зокрема послугами компанії користується Центральний банк Азії. За допомогою флеш-сховища від Huawei під назвою OceanStor Dorado банку вдалося збільшити кількість оброблюваних даних в секунду, що позитивно вплинуло на його функціонування. «Наразі Huawei надає чудові послуги. Ми з нетерпінням чекаємо на наше партнерство з ними для забезпечення безпеки та надійності нашої мережі, центру обробки даних, керування даними та загальної безпеки» – прокоментував двосторонні відносини віце-президент-директор PT Bank Central Asia Tbk Арманд Вахюді Хартоно. Щодо владних структур, то послугами компанії користується уряд іспанського міста Аліканте для побудови гнучкої системи електронного урядування. Рішення Huawei

CloudFabric 3.0 Hyper-Converged Data Center Network допомогло місцевому уряду створити ефективну та уніфіковану систему електронного уряду. Надана мережа заснована на програмно-визначеній мережевій архітектурі та використовує iMaster NCE-Fabric – автономну систему управління мережею центру обробки даних Huawei – для реалізації наскрізного керування, конфігурації та автоматизації експлуатації та обслуговування.

Це дуже мала частина прикладів співпраці Huawei з урядами, банками та комерційними компаніями в інших країнах. Попри попит на продукцію компанії з-за кордону, вона зазнала досить значних репутаційних втрат через підозри у співпраці з урядом Китаю. У 2019 році уряд США заборонив використання технологій та програмного забезпечення Huawei у державних установах [25]. Такі обмеження були викликані через підозри у співпраці компанії зі структурами пов'язаними з державними установами Китаю. Прямого підтвердження цій інформації на сьогодні немає, але вищезазначені підозри значно вплинули на позиції компанії у світі.

Також до одного з підвидів технологічної експансії можна віднести розповсюдження світом китайської соціальної мережі під назвою TikTok. Прототип мережі був запущений у 2016 році на китайському ринку, а вже у 2017 вийшов на західний ринок. Платформа налічувала станом на 2023 рік близько мільярда активних користувачів щомісяця. Станом на 2020 рік, платформа була однією з найпопулярніших мереж в таких країнах як Індія та США. Наприкінці грудня 2019 року армія США запровадила для своїх службовців заборону на використання TikTok, оскільки влада США підозрює додаток у викраденні даних користувачів. У січні 2020 року використання TikTok на службових пристроях заборонили співробітникам Держдепу і Міністерства внутрішньої безпеки США [27]. З подібних причин цей сервіс було заблоковано в Індії та низці інших країн. Ця ініціатива Китаю є яскравим прикладом його «м'якої сили» як альтернатива західним платформам групи Meta.

Подією яка сколихнула світ у 2019 році стала пандемія COVID-19. Її швидке розповсюдження країнами не залишило жодної держави, яка б не відчула його наслідки. Більшість світових ЗМІ першоджерелом вірусу вважали Китай, а саме місто Ухань. Це дуже негативно впливало на позиції Китаю в світі на тлі прагнення глобального лідерства. Яскравим прикладом намагання КНР змінити враження про себе шляхом «м'якої сили» стала співпраця з однією з найбільш постраждалих країн Європи Італією. Саме ця держава стала першою країною ЄС, яка отримала медичну допомогу від КНР. Цікавим фактом є те, що Італія є єдиною країною яка підтримала Меморандум про взаєморозуміння щодо китайської економічної ініціативи «Один пояс, один шлях». Вплив Китаю на Італію настільки зріс у цей період, що в одному з інтерв'ю, італійський міністр закордонних справ заявив: «Роль Італії як мосту між Сходом і Заходом дозволила країні отримати солідарність від країн усього світу і що «ті, хто сміявся над Шовковим шляхом, у цей момент вони повинні визнати, що інвестиції в цю дружбу дозволили нам врятувати життя в Італії» [36]. З цього повідомлення можемо зробити висновок, що на той момент позиції ЄС всередині Італії в контексті допомоги у боротьбі з пандемією значно поступалися китайському впливу. Також вплив Китаю поширювався і на країни східної Європи, зокрема Сербію. Ця країна стала важелем впливу для КНР на східну частину країн ЄС. Китайська політика досягла виходу на новий рівень публічної дипломатії між країнами, що можна вважати перемогою «м'якої сили» в цій країні. Це стало можливим для Китаю завдяки тому факту, що ЄС «виявляв брак інтересу до Сербії в останні роки» [36]. На прикладах цих двох країн можемо констатувати, що Китай на тлі звинувачень про розповсюдження пандемії з його території, використав свою «м'яку силу» з метою змінення думки про себе, а також для зміцнення своєї присутності в різних країнах, зокрема і в Європі.

Висновки до розділу 2

За останні роки Китай значно посилив свій вплив на геополітичні процеси завдяки стрімкому економічному зростанню та значним інвестиціям у військову сферу. Одним із ключових чинників зростання КНР є успішне використання «м'якої сили». Ця концепція стала невід'ємною частиною національного розвитку і є основою зовнішньополітичної стратегії Китаю. Культурний розвиток Китаю має багатовікові корені, і сучасні традиції формувалися під впливом політичних, історичних та економічних факторів. В аспекті дипломатії використання елементів власної культури є важливою складовою політики «м'якої сили». Культурна дипломатія Китаю активно використовує кіноіндустрію, а Пекінський та Шанхайський міжнародні кінофестивалі є одними з найбільших подій у цій галузі. Китай регулярно залучає відомих світових зірок до своїх фільмів і фінансує міжнародні кінопроекти. Крім того, за останні роки китайські медіаплатформи здобули популярність у світі, трансляючи позицію Китаю в понад 170 країнах. Розширюючи присутність своїх музеїв по всьому світу і просуваючи свою історію та культуру, Китай поширив частину своєї спадщини на кожен континент. Туризм, у свою чергу, приносить Китаю не лише економічні вигоди, але й підвищує його імідж за межами країни.

Зростання економіки Китаю супроводжується збільшенням інвестицій у сферу освіти. За останні роки фінансування освіти досягло близько 4% ВВП країни. Китай поставив перед собою мету вивести свою систему освіти на світовий рівень, реалізуючи це поетапно. Станом на 2023 рік, Китай посідає третє місце у світі за рівнем освіти в університетах, поступаючись лише США та Великій Британії. Значні кошти також спрямовуються на розвиток онлайн-освіти. Великі інвестиції дозволяють уряду КНР створювати численні стипендіальні програми як для навчання в країні, так і за кордоном. Ці

програми часто повністю покривають витрати на навчання, проживання та харчування студентів за кордоном. Одним із найважливіших інструментів «м'якої сили» Китаю в освітній сфері є інститути Конфуція. Ці некомерційні освітні організації були створені для популяризації китайської культури та мови за межами країни. На сьогоднішній день у світі функціонує понад 500 таких інститутів у різних країнах.

У китайській ініціативі «Один пояс, один шлях» гармонійно поєднуються елементи як «м'якої», так і «жорсткої сили», що доповнюють одна одну. Завдяки своїй економічній потужності, яка є проявом «жорсткої сили», Китай посилює свою «м'яку силу» через реалізацію масштабних проєктів. Хоча Китай не використовує примусу чи погроз для втілення цієї ініціативи, важко повністю віднести її до «м'якої сили», проте її елементи відіграють важливу роль у функціонуванні проєкту. Китайські торгові компанії-гіганти розширюють свій вплив у різних сферах, від культури до кіноіндустрії, що позитивно впливає на імідж країни за кордоном.

Крім того, Китай є одним із лідерів у поширенні своїх технологій і продукції по всьому світу. Багато високотехнологічних корпорацій Китаю надають свої послуги більшості країн. Важливу роль у сучасному світі відіграють соціальні мережі, і однією з таких платформ, що є інструментом «м'якої сили» Китаю, є «TikTok».

КНР також використовувала свою «м'яку силу» для зміни світової думки про себе після звинувачень у поширенні пандемії COVID-19 у 2019 році. Це допомогло зміцнити його присутність у різних країнах, включаючи країни Європи.

РОЗДІЛ 3

«М'ЯКА СИЛА» В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ІНДІЇ

3.1. Історичні аспекти формування індійської «м'якої сили»

Концепція «м'якої сили» в Індії почала формуватися у 1990-х роках. Вона прийшла на зміну агресивній зовнішній політиці яка не мала успіхів протягом багатьох років. Протягом 1970-1990-х років Індія проводила військові інтервенції в низку країн сусідів, де не мала значного успіху. Перша концепція «м'якої сили» яка мала на меті сформувати зовнішню політику була розроблена за часів Джавахарлала Неру – першого прем'єр міністра Індії. Саме він започаткував рух неприєднання. Рух неприєднання – специфічна форма міжнародно-правового вираження корінних політичних інтересів та визвольних прагнень великої кількості молодих суверенних країн, основний напрям їх зовнішньополітичного курсу [21]. До основних постулатів цього руху можна віднести: концепцію взаємного ненападу, повагу до суверенітету та територіальної цілісності країн, рівноправність та мирне співіснування.

В контексті Індії така політика на початку 1950-х років була досить ризикованою, оскільки формувалася велика кількість молодих країн і їх підтримка зі сторони держав-гегемонів виглядала як один з можливих векторів розвитку їх зовнішньої політики. Індія була однією з таких країн. Нова індійська політика зіштовхнулася з великою кількістю проблем. Не зважаючи на те, що вона мала на меті виключити можливість військових протистоянь, уникнути цього не вдалося. Першою перепоною на шляху нової концепції став конфлікт між Індією та Китаєм на зламі 1960-х років.

У 1962 році розпочалися сутички на індійському кордоні між Китаєм та Індією що переросли у індіо-китайську війну [57]. Не дивлячись на територіальні суперечки які беруть свій початок з проголошення Китаєм

незалежності у 1949 році, до вищезгаданої війни відносини між країнами можна було охарактеризувати як партнерські. Причиною конфлікту між країнами стали амбіції обох країн на низку провінцій. Регіон під назвою Аксай-Чін Індія вважала своєю територією, натомість Китай мав територіальні претензії щодо провінції Аруначал-Прадеш. В ході недовготривалих, але активних бойових дій, Китаю вдалося окупувати значну частину територій Індії. Війна закінчилася одностороннім припиненням вогню зі сторони Китаю і окупацією провінції Аксай-Чін. Також китайські збройні сили залишили значну частину регіону Аруначал-Прадеш, яку вони захопили під час війни.

Після війни Індія опинилася у вкрай важкому становищі. Збройні сили країни знаходилися в глибокій кризі, як і сама політична ситуація. Довіра до Неру похитнулася і змусила переглянути зовнішню політику. Започаткована політика «м'якої сили» відійшла на другий план. Індія почала зміцнювати свої військові сили і шукати союзи з іншими країнами для захисту своїх інтересів, що суперечило новій політиці неприєднання.

Також однією з основних причин нарощення військових потужностей стала серія конфліктів з Пакистаном. Конфлікт між країнами продовжується з часу розвалу Індії на дві країни: безпосередньо Індію та Пакистан. Вагомим військовим конфліктом стала війна 1965 року, коли Пакистан розпочав спроби захопити спірні території між державами, а саме провінцію Кашмір [29]. Відбулась серія жорстких танкових боїв, але після втручання в ситуацію ООН, країни повернулись до довоєнних кордонів не отримавши жодних результатів. Друга індо-пакистанська війна показала рівність сил між арміями країн, що змусило Індію ще більше відмовитися від політики «м'якої сили».

Наступний конфлікт між країнами відбувся внаслідок руху за незалежність Бангладешу на території Пакистану. Через велику кількість біженців які знаходили притулок у Індії, створювалася велика напруга на економічно-політичну ситуацію в країні. Це змусило Індію підтримати повстанський рух на території Пакистану за рахунок значно покращеної армії

у порівнянні з попередньою війною. Внаслідок конфлікту утворилася нова країна Бангладеш, що стало значною поразкою для Пакистану і перемогою Індії за рахунок «твердої сили».

Серія вищенаведених конфліктів і випробовування Китаєм ядерної зброї призвело ще до більшої мілітаризації Індії, в тому числі і до розробки ядерної зброї. Перші зрушення щодо повернення до політики «м'якої сили» відбулися у 1990-х роках. З цього ми можемо зробити перший висновок, що політика «м'якої сили» можлива тільки за стійкої військово-політичної ситуації в країні. Індія за час військових конфліктів змогла значно наростити свій військовий потенціал, що дало змогу країні поступово перейти від агресивної до м'якої зовнішньої політики.

В ці роки відбулася значна переорієнтація в економічно-дипломатичній сфері країни. На зміну жорстким крокам в міжнародній політиці прийшли м'які спроби Індії по створенню нових стратегічних зв'язків на шляху до регіонального лідерства. У 1990-х роках відбулася значна лібералізація економіки. Впроваджені реформи стали каталізатором для активнішого залучення Індії в глобальну економіку та зміцнення економічних зв'язків з іншими країнами. Разом з багатовекторною дипломатією і покращенню ситуації всередині країни, до держави почали надходити інвестиції, що стало одним з головних чинників формування «м'якої сили». Зміцнення відносин з такими розвиненими країнами як США, Китай та Японія відкрили можливості для подальшого культурного, економічного, технологічного та духовного впливу Індії не тільки на регіональному, а і на глобальному рівнях. Це і стало основою для формування сучасної концепції «м'якої сили» Індії через різні механізми її імплементації в інші країни. Про конкретні приклади та ініціативи Індії в цій сфері поговоримо в наступних розділах.

3.2. Роль індійської культури та релігії в просуванні «м'якої сили»

Індійська культура та духовне життя цієї країни мають сторічну історію. Саме ці два аспекти є одними з ключових у просуванні «м'якої сили» Індії в світі. На рівні з Єгиптом та Месопотамією, Індія була осередком людської цивілізації. Наразі всю територію країни де-факто поділена на касти, які стали наслідком великої кількості релігій та культурних напрямків в житті держави, що невід'ємно пов'язані між собою. З розвитком дипломатії у 1990-х роках, культура стала одним з основних важелів впливу на інші країни як на території Азії, так і на світовому рівні. Для кращого просування столітньої історії як елементу «м'якої сили» в Індії було створено низку профільних міністерств та організацій. До них можна віднести Відділ публічної дипломатії та Індійську раду з культурних відносин. Остання організація була створена та офіційно відкрита у квітні 1950 року. Головні її цілі були визначені в Меморандумі про асоціацію і включали наступні пункти:

- пріоритетом було налагодження, відродження і зміцнення культурних зв'язків і взаєморозуміння між Індією та іншими країнами;
- сприяння культурному обміну з іншими країнами;
- вживання всіх інших заходів, які можуть знадобитися для досягнення його цілей.

Цікавим фактом про цю організацію є те, що до 1970 року вона знаходилась під юрисдикцією Міністерства освіти, а вже в подальшому почала підпорядковуватись Комітету Кабінету міністрів у закордонних справах. Відповідно, значно розширилися цілі організації, що включали не тільки просвітницьку діяльність щодо культури Індії, а і налагодження контактів між впливовими людьми інших країн, особливо з новоствореними державами [46]. Цей пункт є одним з ключових, адже спрямований на м'який вплив на країни,

які не мають чітко структурованої зовнішньої політики. А отже, таким чином, Індія намагається імплементувати свою культуру в інші молоді країни і створює нові можливості для довгострокових тісних взаємин не тільки в релігійному та культурному контекстах, а і в основних державотворчих аспектах таких як економічна, політична, технологічна та інші види співпраці. Щодо основних механізмів та об'єктів культурної спадщини Індії які мають значний вплив на сприйняття Індії в світі поговоримо далі.

Йога. З санскриту його перекладається як єднання або зв'язок. Саме ця і комплекс інших фізично-ментальних практик призвели до появи в Індії wellness-туризму. Wellness-туризм – це подорожі, програми яких передбачають наявність рекреаційних медичних, фізичних, психологічних, культурних і соціальних заходів, спрямованих на всебічне відновлення людини [31]. Окрім ознайомлення іноземців зі своєю культурою, Індія отримує прибутки від туристичного бізнесу в країні. Йога переросла в індустрію яка налічує безліч додаткового обладнання для занять: виробництво йога-одягу, аксесуарів та літератури. Йога центи відкриваються по всьому світу і з кожним роком їх кількість тільки збільшується.

У 2014 році прем'єр міністр Індії Моді ініціював створення міжнародного дня йоги за підтримки Генеральної Асамблеї ООН. У 2015 році відбулося перше його святкування. Ця ініціатива була висунута Індією і отримала підтримку від понад 175 країн. Щорічне святкування цього дня сприяє популяризації йоги та індійської культури у всьому світі.

Не малу вагу має йога і як дипломатичний інструмент. В посольствах країн по всьому світу практикують залучення людей до занять йогою, а також проводять наукові семінари, з метою більшого поглиблення в історію становлення однієї з найвідоміших у світі фізично-духовних практик. У таких країнах як США, Велика Британія, Аргентина, ОАЕ йога інтегрована в шкільну програму, що сприяє її популяризації серед молодого покоління і поширенню індійських цінностей. З огляду на географію вищеперерахованих

держав, можемо констатувати, що йога популяризується навіть серед учнів інших країн, що змушує їх так чи інакше більше дізнаватися про Індію і перспективі стати важливим ресурсом для цієї країни.

Духовні практики та медитація. Медитація одна з корінних традицій Індії. Згодом після поширення такої методики світом, розпочався рух трансцендентальної медитації. Рух був започаткований у 1950-х роках. Згодом поширився на багато країн світу. Трансцендентальну медитацію називають як релігійною, так і нерелігійною, не можна заперечувати її схожість із практикою релігійних молитовних ритуалів [30].

Міжнародна неурядова організація Art of Living. Організація була заснована у 1981 році і спрямована на покращення якості життя людей через духовні та освітні програми, медитацію, йогу, а також гуманітарні проєкти. Вона здійснює свою діяльність у 180 країнах світу, пропонуючи різноманітні програми, що охоплюють фізичне, психічне та емоційне благополуччя. Art of Living стала однією з найвпливовіших індійських організацій яка просуває її духовні інтереси та гуманітарну допомогу мільйонам людей [19].

Isha Foundation – це неприбуткова організація, заснована в 1992 році індійським йогіном Садгуру [54]. Цілі і методи діяльності дуже схожі на попередню, однак ця організація також співпрацює з ООН у глобальних екологічних ініціативах і щодо питань збереження екології та сталого розвитку. Інші сфери діяльності організації дещо відрізняються від Art of Living, що дає змогу охопити додаткову аудиторію і знайти нові шляхи просування культури Індії в світі. Її діяльність виходить за межі традиційної духовності, включаючи соціальні та екологічні проєкти, що сприяють стійкому розвитку та благополуччю суспільства як в Індії, так і за її межами. Завдяки своїй роботі, Isha зміцнює м'яку силу Індії, просуваючи її культурні та духовні цінності у всьому світі.

Ці дві організації згуртовують навколо себе десятки мільйонів людей по всьому світу. За рахунок навчання, практик та семінарів такі установи

поглиблюють людину у індійську історію та культуру, що просуває Індію у глобальний світ. Це і є одним з важелів Індії у просуванні своєї «м'якої сили».

Релігія та основні святині. Тема релігії в Індії є стародавньою та насичена міфологією та яскравими подіями минулого. В самій країні поширена велика кількість віросповідань що робить її багатоконфесійною. Основною релігією в Індії є індуїзм – це система релігійних вірувань, що склалася в Індії на основі первісних релігійних форм, місцевих землеробських культів величної релігії і особливо буддизму і брахманізму [22]. Другою за популярністю релігією є іслам. Не дивлячись на велику кількість релігій а країні, в очах більшості іноземців вони об'єднуються під поняттям буддизм. Буддизм – це релігійно-філософське вчення, яке бере свій початок ще 2,5 тисячі років тому. Однак, по всьому світу в буддизм вірять приблизно півмільярда людей. Найбільше їх у Китаї, Таїланді, Японії та М'янмі [1]. Хоч Індії і немає в цьому переліку, але саме в цій країні багато століть назад відбулося його зародження.

Буддизм став відомим у всьому світі завдяки ряду історичних, культурних і соціальних факторів, які сприяли його поширенню та впливу на різні культури та суспільства. Наразі Індія має один з найпотужніших впливів в регіоні через буддизм і його популяризацію не тільки в Азії, а і в усьому світі. На рівні з аюрведою, люди по всьому світу намагаються знайти альтернативні методи досягнення духовного спокою і буддизм є одним з них. Такі видатні духовні лідера як Далай-лама, Тхіть Нят Хань та інші залишили свій слід в історії шляхом популяризації буддизму в світі за рахунок своїх книг та праць.

Також необхідно згадати створену у 2013 році Міжнародна організація Буддистів (International Buddhist Confederation, IBC). Організація знаходиться в столиці Індії Делі та наразі включає 320 об'єднань у 39 країнах світу. Основними цілями організації є створення домінантної ролі буддизму на світовій арені, а також збереження індійської спадщини та її популяризація.

Також Індією приділяється значна увага великим святиням. Вони мають світове значення, адже щорічно до них прибувають паломники зі кожного материку. До них можна віднести індуський Варанасі, ісламський Тадж-Махал, сикхський Золотий храм [33].

Мистецтво та архітектура займають свою окрему нішу в культурі Індії і у впровадженні «м'якої сили». Країна поширює свої неповторні стилі в архітектурі. Прикладами видатних архітектурних пам'яток є численні храми на території Індії, що вплинули на споруди всієї Південно-Східної Азії. Також популяризується різні індійські форми мистецтва такі як Варлі, Матхубані та інші [32]. Здебільшого це відбувається шляхом проведення міжнародних виставок, впровадження програм культурного обміну та міжнародних ярмарок.

Кінематограф. Кіноіндустрія є одним з ключів до популяризації Індії на міжнародній арені. Таке утворення як Боллівуд є важливим важелем впливу на економічну складову «м'якої сили». Завдяки міжнародній співпраці та доходам в державний бюджет, кіноіндустрія Індії зарекомендувала себе як критично важливий об'єкт як для економіки країни, так і для її популяризації. Зокрема за рахунок Боллівуду, Індії вдалося вийти на китайський ринок, що стало ключовою подією у взаєминах двох країн. За рахунок фільмів створювався позитивний імідж Індії в очах головного її конкурента – Китаю. Завдяки розвитку індустрії, Боллівуд почав користуватися попитом в Голлівуді. Розпочалося тісне співробітництво між організаціями. Можливості, отримані завдяки дружбі з Голлівудом, приносять користь споживачам у країні та за її межами.

Вагомим фактором є і економічні переваги для країни. Завдяки співпраці з великими компаніями, Індії вдалося скоротити витрати на постановці фільмів, в той час як доходу з їх прокату тільки зростають. Думка про популярність Боллівуду тільки на регіональному рівні є хибною, адже він зарекомендував себе в тих країнах, де індійська діаспора є вкрай нечисельною.

До таких країн відноситься і Китай. Основний феномен індійського кінематографу в тому, що він зміг поєднати в собі такі прийоми, які змогли підкорити як західну, так і східну аудиторію. Боллівуд залишається інструментом Індії в економічному плані, а також відіграє значну роль у покращенні позицій Індії в міжнародних відносинах.

Аюрведа – невід’ємна частина унікальної історії Індії. Така практика альтернативної медицини бере своє коріння ще до нашої ери. Вона набрала великої популярності серед людей, які шукають альтернативи традиційним підходам в медицині. Популяризація аюрведи один з найбільших проєктів індійського керівництва. Це зумовило те, що у 2013 році в Індії з’явилося The Ministry of Ayush [50]. Зокрема воно займається становленням стандартів для практики аюрведи, ліцензуванням лікарів та лікарських засобів. Також здійснюється підтримка навчальних закладів як в Індії, так і за її межами, які пропонують освіту в цих традиційних індійських медичних системах. Однією з цілей міністерства є сприяння популяризації традиційної медицини Індії за її межами. Охорона і збереження традиційних медичних знань і практик, які є частиною культурної спадщини Індії залишаються одними з ключових завдань індійського державного керівництва. В свою чергу їх популяризація на світовій арені дає змогу отримати чималу економічну вигоду від продажу лікарських засобів і до безпосереднього залучення людини в лікуванні на території Індії.

Також важливу роль у просуванні індійської культури відіграє діаспора. Державна адміністрація Індії використовує її для пошуку інвесторів і партнерів, а також для інформування інших націй про події в Індії. Продовжується організація щорічного дня індійців нерезидентів «Pravasi Bharatiya Divas». Це свято вшановує досягнення індійської діаспори та визнає їхню відданість зростанню та розвитку Індії [51].

3.3. Освітня політика Індії як елемент «м'якої сили»

Будь-яка країна намагається забезпечити себе кваліфікованими молодими фахівцями, адже вони є основним рушієм державних змін. Тому Індія, як країна яка має амбіції щодо регіонального домінування, активно співпрацює у сфері освіти. В цьому їй сприяє «Act East Policy». В сфері освіти цей зовнішньополітичний вектор розвитку Індії дав можливість не тільки відправляти своїх студентів в інші країни, а і залучати іноземців для популяризації власної освіти. Яскравим прикладом «м'якої сили» в цій сфері є відносини між Індією та В'єтнамом.

Після зміни зовнішньополітичного вектору розвитку Індії у 2014 році, діяльність країни була зосереджена на розширенні не тільки економічної та військової сфер, а і інших менш задіяних галузей розвитку країни. В тому числі збільшився обсяг студентів в'єтнамських студентів в Індії та індійських студентів у В'єтнамі. Відносини між країнами в цій сфері мають двонаправлений характер. В'єтнамський уряд отримує досить великі переваги від впливу вищезгаданої зовнішньої політики Індії при залученні індійських студентів на свої академічні курси. Зокрема через цей тісний зв'язок, стала можливою тісна співпраця країн з протидії поширенню COVID-19. Маючи вплив на В'єтнам, Індія запропонувала створити на базі одного з його провідних університетів під назвою Quoc te Hong Bang лабораторію, яка б здійснювала дослідження в сфері медицини. В'єтнам вже маючи позитивний досвід співпраці з Індією погодився. Таким чином, до досліджень долучилося близько 200 індійських студентів, а також зроблено великий вклад у протидії пандемії [55].

Як і в більшості міждержавних освітніх процесах, вирішальну роль у налагодженні регіональної освітньої комунікації відіграють індійські стипендії. За останні роки Індія змогла створити образ країни з високим рівнем ІТ-освіти та розвинутими технологіями, що призвело до популяризації індійської науки

в азійському регіоні. Індія сповна скористалася таким образом своєї освіти і змогла зробити його однією з основних своїх «м'яких сил» в регіоні. За допомогою програми технічного і економічного співробітництва (ІТЕС), однією з цілей якої був розвиток людського потенціалу, вдалося залучити велику кількість студентів для навчання в різних сферах: управління, сільське господарство, інформаційні технології, технічні науки, охорону здоров'я та інші. Зокрема, за останні 57 років (1964-2021), за оцінками, понад 200 тисяч професіоналів отримали персональні стипендії ІТЕС. У 2019-2020 роках ІТЕС запропонував приблизно 14 тисяч стипендій для професіоналів і багатосторонніх установ для 160 партнерів [55]. Щорічно Індійська рада культурних відносин пропонує велику кількість стипендіальних програм для в'єтнамських студентів у галузі культури та мови.

Також Індія піднімає рівень регіонального співробітництва шляхом співпраці в конкретних сферах під егідою Всеосяжного стратегічного партнерства – партнерства, яке охоплює широкий спектр співпраці, включаючи політичний діалог, оборону, економіку, науку і технології, а також культурний обмін.

Освіта Індії стає піделементом її публічної дипломатії та однією зі сфер «м'якої сили». Велика кількість стипендій у рамках культурного обміну між Індією та В'єтнамом є яскравим прикладом «м'якої сили» країни, спрямованої на зміцнення взаєморозуміння та розширення свого впливу через культурну співпрацю. Ця ініціатива сприяє поширенню індійської цивілізації та релігійного життя, значно впливаючи на розвиток освіти у В'єтнамі за індійським вектором її розвитку.

Ця ініціатива сприяє поширенню індійської цивілізації та релігійного життя, значно впливаючи на розвиток освіти у В'єтнамі за індійським вектором її розвитку. У такий спосіб Індія не лише утверджує свій позитивний імідж на міжнародній арені, а й формує лояльне освітнє та інтелектуальне середовище в країнах-партнерах. Це середовище згодом може стати

платформою для зміцнення політичних, економічних та культурних зв'язків, що відповідає стратегії довгострокового регіонального впливу.

3.4. Інші приклади впливу індійської «м'якої сили» на регіональному та глобальному рівнях

Політика «Look East Policy» є яскравим прикладом еволюції дипломатичних відносин Індії на рубежі 21 століття. Саме вона відображає нові підходи до ведення міжнародної співпраці основуючись на «м'якій силі». Ініціював створення цієї програми прем'єр міністр Індії Нарсімхою Рао у 1991 році. Головними цілями були економічне співробітництво, військова галузь і тільки на третьому місці за пріоритетом культурні та освітні зв'язки.

Загалом можна виокремити декілька етапів становлення політики. У 1990 роках акцент у зовнішній політиці робився на зміцненні двосторонніх відносин з країнами Південно-Східної Азії. У 2000 роках програма була дещо розширена в військовому плані, але жодних елементів «м'якої сили» на той момент не передбачала.

З приходом до влади в Індії Нарендра Моді, політика «Look East Policy» була кардинально переглянута і отримала нову назву – «Act East Policy». В цю зовнішньополітичну програму були імplementовані перші елементи «м'якої сили», які Індія розвиває і по цей день. Завдяки цій програмі країна розширює свій вплив в регіоні шляхом інвестицій та добросусідської позиції. Ось декілька прикладів.

Кредитування. Індія використовує свої ресурси у просуванні своєї «м'якої сили» шляхом кредитування інфраструктурних та інших проєктів в різних країнах. Індія здійснює фінансову допомогу країнам Африки, зокрема, станом на початок 2016 року Ексімбанк Індії надав 154 кредити 44 країнам африканського континенту на загальну суму \$7,7 млрд дол. США. А протягом 2016-2019 років Індія надала кредити понад 40 африканським країнам на суму

більш ніж \$11 млрд дол. США [13]. У 2018 році земля Вед займала перше місце в Південній Азії за кількістю позичальників та портфелем позикових коштів [2]. Таким чином вона зміцнює свої дипломатичні зв'язки, сприяє економічному розвитку партнерів та розширює свій вплив на міжнародній арені. Зокрема Індія інвестує значні кошти в Африку. Серед основних інфраструктурних проєктів за останні роки можна виділити впровадження великої кількості сонячних електростанцій в країнах Африки [13]. Ця інвестиція є важливою для посилення союзників Індії та їх енергетичної незалежності. Окрім цього, Індія розвиває електричну інфраструктуру навколо об'єктів генерації. У 2022 році було укладено договір між індійською та кенійською фірмами в рамках державно-приватного партнерства. Проєкт передбачав розробку, фінансування, будівництво та експлуатацію ліній електропередачі.

Ще одним прикладом кредитування країн Африки є робочий візит Моді до Танзанії. Індійський прем'єр-міністр запропонував цій державі пільговий кредит у розмірі 500 млн дол. США на підключення до системи водопостачання 17 міст країни [13].

Будівництво житла на Шрі-Ланці. Довгий час в Шрі-Ланці була громадянська війна. Вона відбувалася протягом 1983 – 2009 років і майже знищила всю житлову інфраструктуру країни. Окрім гуманітарної допомоги Індії, проєкт під назвою «Житловий проєкт» став ключем до зближення країн і своєрідного протекторату над Шрі-Ланкою. Сам проєкт складався з декількох фаз:

- Перша фаза відбулася в період з 2011 по 2015 рік і передбачала будівництво 50000 одиниць житла тим, хто втратив свої домівки під час конфлікту.
- Друга фаза (2016 – 2020р.р.) була менш глобальною і передбачала будівництво 10000 будинків для робітників на чайних та гумових плантаціях.

- З 2020 по 2022 рік відбувалася третя фаза проєкту. Ця фаза також включала відновлення інфраструктури, зокрема водопостачання та електрики з метою покращення загальної якості життя, переважно у віддалених регіонах країни.

Наразі відбувається четверта фаза проєкту. Угода про це була підписана у 2023 році між Національним управлінням з розвитку житлового будівництва (NHDA) і Державною інженерною корпорацією (SEC). Співробітництво поширюється на 11 округів і 6 провінцій Шрі-Ланки. 46 000 будинків було завершено в північних і східних провінціях на перших двох етапах, третій етап будівництва 4000 будинків на плантаціях наближається до свого завершення.

Сфера медицини як важіль впливу на світ. Індія завжди займала передові місця у розробці ліків та медичних препаратів. За останні роки інвестиції в сектор охорони здоров'я Індії значно збільшилися. Станом на 2023 рік прямі грошові вливання зросли на 10%, що на порядок більше навіть ніж у часи COVID-19 [34]. Але саме політика країни за часів пандемії значно вплинула на позиції Індії у світовій медицині.

В Індії знаходиться одна з найважливіших світових установ в сфері охорони здоров'я – Інститут сироватки крові. В часи пандемії він активно виробляв вакцину під назвою AstraZeneca. Як наслідок, Індія стала ключовим постачальником вакцини для багатьох країн, в тому числі і для України. В такій популяризації свого продукту допомогла світова ініціатива Covax.

Covax – це глобальна ініціатива, яка має на меті пришвидшити розробку та виробництво вакцин від COVID-19 і забезпечити їхню доставку до країн із низьким та середнім доходом [8]. У поєднанні з ініціативою індійського керівництва «Vaccine Maitri» яка була започаткована у 2021 році, Індії вдалося заробити авторитет на світовій арені. Сама програма передбачала постачання індійської вакцини країнам по всьому світу, а першими одержувачами стали сусідні країни такі як Мальдіви та Бутан. Така політика у поширенні своєї

вакцини була продиктована зовнішнім вектором розвитку країни, зокрема політикою прем'єр-міністра під назвою «Neighbourhood First» [35].

Така політика по просуванню індійської медицини в світ створила позитивний образ країни у глобальному вимірі. Індія стала країною в яку інвестують великі кошти саме в сферу медицини та нових наукових розробок. Період пандемії був надзвичайно складним для самої Індії, але в розрізі «м'якої сили» та зовнішньо-дипломатичного розвитку він став плацдармом для подальшого розвитку країни в сфері медицини і залученню інвестицій.

Програма ІТЕС – дещо ширша ініціатива індійської влади ніж просто сфера освіти. Програма існує з 1964 року і охоплює економічне та технологічне співробітництво. Координація відбувається Управлінням партнерства з розвитку – другим відділом Міністерства закордонних справ. Програма направлена на розвиток міжнародних спроможностей Індії. В сфері освіти ІТЕС пропонує грантове фінансове забезпечення та велику кількість навчальних курсів. Активно програма почала розвиватися після 2014 року. Індія змогла шляхом отриманого досвіду запропонувати близько 100 000 тренінгів світового класу з підвищення кваліфікації та стипендій у провідних установах Індії [47].

Зокрема програма пропонує велику кількість курсів, деякі з яких доступні для всі країн партнерів, інші ж мають окремий доступ для певних держав. Наприклад освітній курс під назвою «Протидія відмиванню коштів та фінансування тероризму» доступний тільки для М'янми, в той час як курс «Фінансування інклюзивного сільського господарства та розвитку сільських районів» доступний для усіх країн.

Також на головній сторінці організації знаходиться цитата прем'єр міністра Індії Моді: «Індія це країна яка завжди відігравала конструктивну роль на світовій арені. Наша пропозиція допомоги розвитку, її модель, не ґрунтується на принципі «віддавати або брати», а керується потребами і вимогами країн-партнерів. Наша увага завжди була спрямована на розбудову

потенціалу та розвиток ресурсів. Ми завжди прагнули до колективної роботи на всіх рівнях нашого партнерства» [47]. Цей вислів добре характеризує інформаційну політику Індія, яка напружена на висвітлення мирної політики заснованої на партнерських відносинах, що безперечно є ще одним елементом «м'якої сили».

Висновки до розділу 3

Формування «м'якої сили» в Індії відбувалося у декілька етапів. Після її започаткування у 1950-х роках, вона відійшла на другий план і поступилася низці військових конфліктів. Після завершення їх активної фази, політика країни знову повернулися до концепту «м'якої сили».

У 1990-х роках Індія відмовилася від жорстких підходів у міжнародній політиці, зосередившись на м'яких спробах налагодження нових стратегічних зв'язків на шляху до регіонального лідерства. Лібералізація економіки та реформи, впроваджені в цей період, сприяли активнішому залученню країни до глобальної економіки та зміцненню економічних відносин із іншими державами. Багатовекторна дипломатія, внутрішні покращення та залучення іноземних інвестиції стали одним із ключових факторів формування «м'якої сили» Індії.

Індія прагне інтегрувати свою культуру в інші молоді країни, створюючи нові можливості для довгострокових і тісних відносин не лише в релігійному та культурному аспектах, а й у ключових державотворчих сферах, таких як економічна, політична, технологічна співпраця та інші види взаємодії. До основних важелів поширення індійської культури світом відноситься:

Йога – наразі культова індійська практика у сфері здоров'я. Окрім оздоровлення, вона дає Індії значні економічні прибутки через її популяризацію у світі.

Релігія – для Індії досить багатовекторне поняття, адже країна є багатоконфесійною. Основною вірою є індуїзм. Всі конфесії об'єднані однією всесвітньо відомою релігією – буддизмом. Його популяризація в світі дає можливість насаджувати свою релігію іноземцям та отримувати з цього фінансову вигоду за рахунок туризму, інвестицій та інших шляхів надходження коштів.

Кінематограф – всесвітньо відома індійська альтернатива Голлівуду. Боллівуд став предметом гордості для індійців. Важливу роль відіграють і економічні чинники для країни. Співпрацюючи з великими компаніями, Індія змогла знизити витрати на виробництво фільмів, тоді як прибутки від їх прокату продовжують зростати.

Аюрведа – безперечно один з ключових аспектів впровадження «м'якої сили». Індійські цілющі трави та інші альтернативні методи лікування приваблюють тих людей, які шукають нетрадиційні підходи до вирішення проблем зі своїм здоров'ям. Це дає змогу отримувати економічну вигоду та популяризувати індійські фармацевтичні компанії по всьому світу.

Окрема увага приділяється науковим дослідженням та освітній галузі. Треба виділити чотири основні чинники індійської співпраці в сфері освіти: стипендійні програми, закордонні дослідницькі інститути, академічна мобільність індійських студентів, державні програми такі як ІТЕС та зовнішньополітичний вектор розвитку країни Act East Policy.

Також існують і інші приклади впливу індійської «м'якої сили» на регіональному та глобальному рівнях. До них можна віднести кредитування сусідніх країн, в тому числі інфраструктурні проєкти та гуманітарна допомога. Провідна роль індійської медицини у світі за рахунок альтернативних підходів для лікування та розвитку наукових центрів, зокрема Інституту сироватки крові.

Особливістю індійської зовнішньої політики є те, що вона, на відміну від політики Китаю, зосереджує свою увагу на довгострокових проєктах,

спрямованих у сферу телекомунікації, охорони здоров'я та освіти, тобто на розвиток людського ресурсу, що дає змогу країні успішно просувати свою «м'яку силу» [13].

РОЗДІЛ 4

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ М'ЯКОЇ СИЛИ КИТАЮ ТА ІНДІЇ

4.1. Спільні риси «м'якої сили» Китаю та Індії

Зробивши ґрунтовний аналіз використання м'якої сили обома країнами, можемо виокремити спільні риси в їх політиці. Як і будь-які інші країни, Індія та Китай використовують концепції «м'якої сили» для просування своїх інтересів на міжнародній арені. Обидві країни при її використанні базуються на культурі, дипломатії та економічній співпраці. Незважаючи на те, що вони можуть мати відмінності в засобах і методах реалізації своєї зовнішньої політики, самі ці аспекти є ключовими в їх концепціях розвитку «м'якої сили». Характерним для цих двох держав є використання древніх культур та цивілізаційних досягнень для посилення свого міжнародного впливу. Китай активно пропагує свою культуру через такі ініціативи як Інститути Конфуція та культурні обміни. Індія, у свою чергу, просуває свою культуру через популяризацію йоги, індуїзму та Боллівуду. Обидві держави намагаються позиціонувати себе як спадкоємців великих цивілізацій, що приваблює інші країни до співпраці.

Окрему увагу треба приділити кінематографу обох країн. Хоча підходи країн до цієї індустрії значно відрізняється, сама ідея створення та просування своїх інтересів на регіональному та глобальному рівнях мають досить багато спільних аспектів. Обидві кіноіндустрії показують значне зростання у кількості випущених фільмів та кількості відкритих кінозалів. Зокрема, Китай з 2016 року випередив США за кількістю кінозалів, що підкреслює його величезний потенціал як ринку [26]. В цей же час, Боллівуд, разом з іншими регіональними кінематографічними індустріями випускає близько 2000 фільмів на рік. Це говорить про обопільне зростання двох конкурентних кіноіндустрій.

Щодо економічної складової «м'якої сили» обох держав, то ситуація подібна з культурним впливом. Не дивлячись на різні підходи, ці країни пропонують свої послуги при інвестуванні та фінансовій допомозі іншим країнам. Китай реалізує це через ініціативу «Один пояс, один шлях», надаючи кредити на інфраструктурні проєкти. Індія пропонує технічну допомогу і розвиває програми економічного розвитку для країн Глобального Півдня.

Загалом, Китай і Індія намагаються використовувати «м'яку силу» для зміцнення своїх міжнародних позицій, акцентуючи увагу на культурі, економіці та освіті, що допомагає їм залучати партнерів на світовій арені без застосування примусу чи військової сили.

4.2. Відмінності в підходах до використання «м'якої сили»

Попри велику кількість подібних елементів в просуванні своєї «м'якої сили», підходи та методи її ведення між Китаєм та Індією відрізняються. Першим таким аспектом є використання діаспори. Китай менш активно залучає своїх представників в інших країнах в процеси культурної дипломатії, оскільки вони часто перебувають під контролем уряду та дотримується офіційної лінії Китаю. Тим не менш, вони відіграють велику роль саме в економічному чиннику «м'якої сили» КНР. Діаметрально протилежна ситуація з індійською діаспорою. Вона має потужний вплив у різних країнах, особливо в США та Великій Британії. Вона активно сприяє просуванню індійської культури та підтримує позитивний імідж країни. Саме цей чинник її діяльності є ключовим, на відміну від китайського, де превалює економічна складова.

Відрізняються також і канали просування «м'якої сили». Китай активно розвиває державні медіа, такі як CGTN та Xinhua, які транслюють про-китайський наратив на міжнародному рівні. На прикладі TikTok можемо стверджувати, що КНР активно інвестує кошти в соціальні медіа, намагаючись

створювати контент, за рахунок якого буде змога отримати конфіденційну інформацію про користувачів конкретної мережі. Також характерним для політики Китаю в цій сфері є впровадження жорсткого контролю за інформацією та обмеження свободи преси, що в деяких аспектах гальмує привабливість його політики для окремих країн. Індія має більш вільну пресу та користується значною популярністю завдяки Боллівуду та його міжнародному впливу. Соціальні медіа також є важливим інструментом для просування культурного впливу Індії, але у порівнянні з китайською концепцією їх використання, мають інші цілі функціонування, які заточені на інформування суспільства.

Попри всі відмінності у підходах ведення зовнішньої політики, головна різниця між Китаєм та Індією під час використання концепції «м'якої сили» полягає у ідеологічній складовій. Основу китайської політики формує просування державної ідеології, зокрема ідеї «китайської мрії» та створення позитивного іміджу Китаю як глобальної наддержави. В цей же час, індійський підхід базується на культурному плюралізмі, демократії та духовності. Індійські демократичні цінності є важливим аспектом її «м'якої сили», що значно контрастує з авторитарним режимом Китаю.

4.3. Регіональний і глобальний вплив «м'якої сили» Китаю та Індії

У цьому порівняльному аспекті двох країн Китай залишається лідером з точки зору глобального впливу на світову політику, а Індія є його головним конкурентом за впливом в азійському регіоні. Специфіка розвитку взаємовідносин цих двох держав полягала в тому, що Китай продемонстрував швидке економічне зростання на основі промислового сектору. Основними чинниками цього підйому стали високий рівень внутрішніх заощаджень, швидке розширення інфраструктури та значний приплив прямих іноземних інвестицій, а також наявність великого ринку дешевої робочої сили. Індія, зі

свого боку, мала інші, більш важкі умови навіть для регіонального лідерства. Її рівень внутрішніх заощаджень був удвічі нижчим, інфраструктура не відповідала амбіціям країни, а обсяг іноземних інвестицій був значно меншим на відміну від Китаю. Проте ці обставини не стали критичними для її розвитку. Індія зробила акцент на сфері послуг, що дозволило їй подолати обмеження, пов'язані з браком фінансів, слабкою інфраструктурою та незначним обсягом іноземних інвестицій, які могли затримати її промислову модернізацію [12].

Для просування своєї світової політики в Китаї реалізується ключова програма для його розвитку під назвою «Велике відродження нації Китаю». У контексті глобального впливу нас цікавлять два основні пункти цієї концепції. Перший з них передбачає стрімкий розвиток груп підприємств, що орієнтовані на експортне виробництво. Цей процес вже давно запущений і є основним у досягненні інтернаціоналізації Китаю. Зокрема, цей підхід передбачає створення у третіх країнах цілої інфраструктури збуту, що у поєднанні з економічною «м'якою силою» Китаю дає йому переваги на глобальному рівні. Другий не менш важливий етап розвитку – транснаціональне підприємництво орієнтованих на експорт груп підприємств. Для цього створюється необхідна інфраструктура та додаткові заходи з покращення логістичних шляхів. Ці два підходи значно відрізняють політику Китаю від тієї ж Індії, яка сконцентрувалася на внутрішньодержавних реформах і поступовому регіональному лідерстві.

Однією з важливих особливостей індійських реформ є їхня послідовність. Перетворення в Індії здійснювалися не через відмову від минулого, а шляхом продовження і розвитку наявних сильних сторін, що стало основою для подальшого використання «м'якої сили». Індія продемонструвала, що, попри зростаючу інтеграцію у світовий ринок, вона робить акцент на власні внутрішні ресурси [12].

На прикладі Індії та Китаю можна спостерігати чітку тенденцію перетворення регіоналізму на глобальний феномен, у межах якого регіони відіграють дедалі

важливішу роль як на національному, так і на світовому рівнях. В останні десятиліття набуває розвитку так званий «новий регіоналізм», причому завдяки активній участі Індії та Китаю виникає низка ключових регіональних об'єднань. У свою чергу, такі тенденції сприяють розвитку «м'якої сили» обох країн.

Китай активно використовує свою участь у міжнародних форматах, таких як Шанхайська організація співробітництва (ШОС), БРІКС, АСЕАН+3, не лише як інструмент «жорсткої сили», але й для проєкції власних цінностей, культури та моделі розвитку. Через механізми цих об'єднань Пекін просуває свій підхід до глобального управління, альтернативний західному, що дозволяє зміцнювати свій авторитет серед країн Глобального Півдня.

Індія, у свою чергу, активно позиціонує себе як лідера Глобального Півдня. Її стратегія полягає в побудові коаліцій за участю країн, що розвиваються, у різних регіонах: від Африки до Південно-Східної Азії. Індія просуває ідеї ненасильства, плюралізму, демократії, що сприймаються як приваблива альтернатива авторитарним моделям. Однією з головних платформ для реалізації цього курсу стала Індійська програма технічного та економічного співробітництва (ІТЕС), яка охоплює понад 150 країн і забезпечує навчання, обміни та технічну допомогу. Ця програма є важливою складовою індійської «м'якої сили» та інструментом регіонального впливу.

Крім того, Індія активно просуває багатополарність у світовому порядку, де країни Азії, Африки та Латинської Америки повинні мати рівні можливості в ухваленні рішень. Такий підхід підвищує привабливість Індії як союзника та партнера. Її участь у таких об'єднаннях, як БРІКС, ІБСА (Індія-Бразилія-Південна Африка), демонструє її здатність формувати власний вектор впливу на глобальному рівні без прямої конфронтації з домінуючими західними гравцями.

У той час як Китай зосереджується на транснаціональних економічних проєктах, Індія намагається зміцнити людський капітал і інтелектуальні

зв'язки. Через численні стипендії, конференції, культурні форуми та освітні програми вона розвиває довготривалі зв'язки з майбутніми елітами інших країн, що створює передумови для формування прихильного ставлення до Індії на роки вперед.

Ще однією важливою складовою глобального впливу через «м'яку силу» є інформаційна політика. Китай володіє могутньою мережею ЗМІ (CGTN, Xinhua), які транслюють інформацію кількома мовами. Ці медіа активно поширюють китайське бачення світових процесів, формуючи альтернативний порядок денний. Однак такий вплив обмежується в демократичних країнах через контрольованість цих ЗМІ урядом КНР.

На відміну від цього, Індія, хоч і не має настільки потужного державного медіаресурсу, використовує свою розвинену приватну інформаційну сферу як майданчик для глобального діалогу. Вільна преса, динамічна блогосфера та вплив соціальних медіа стали додатковими каналами поширення індійських культурних і політичних цінностей.

Таким чином, на регіональному рівні Китай виступає як економічний гігант із глобальними амбіціями, який формує інфраструктурні й інституційні основи для довготривалого впливу. Індія ж вибудовує більш гнучку, гуманітарно-культурну модель, орієнтовану на взаємоповагу та довіру, що поступово дозволяє їй зміцнювати свої позиції у світі без значних фінансових витрат. Обидві країни, хоч і діють у різних форматах, однаково активно формують багатополлярний світовий порядок, де саме «м'яка сила» є важливим елементом досягнення геополітичних цілей.

4.4. Ефективність використання «м'якої сили» у зовнішній політиці обох країн

Не дивлячись на дещо скептичне налаштування більшості аналітиків щодо китайської «м'якої сили», треба визнати, що за останній час саме цей

важіль впливу досить ефективно використовується для нарощування своєї присутності саме в тих регіонах, де політика заходу досить ослаблена. Щодо сучасної політики, то найбільшого успіху Китай досягає в країнах, де він не обтяжений звинуваченнями у порушенні прав людей. Також значного впливу зазнають регіони, де відсутній доступ до міжнародних ЗМІ. Це дозволяє просувати позитивний імідж країни серед населення цих держав. Прикладом такого використання «м'якої сили» може бути Африка, де Китай інвестує значні кошти в інфраструктуру та має необмежений вплив на свідомість місцевих громадян шляхом просування своїх наративів [7]. Але як і будь-яка авторитарна держава, Китай стикається з труднощами у регіонах, де є альтернативна сила. Перш за все це викликано особливостями розвитку політичної системи та громадянського суспільства всередині держави. З огляду на це, поки політична система Китаю стримує, а не сприяє вільному розвитку особистості, його пропагандистські зусилля будуть стикатися з труднощами. Китай рухається до старої комуністичної моделі тотального контролю над суспільством і приховування негативної інформації від населення, що уповільнює зростання його «м'якої сили». Для подальшого просування своєї ідеології Китай має переконати західні країни та регіональних конкурентів в тому, що нарощення економічної та військової сили не є для них загрозою. Маючи великий потенціал, «м'яка сила» Пекіну не досягне значних висот поки Китай не усуне розбіжності між своїм образом та реальними діями та не стане своєрідною «силою добра» в очах інших держав.

Щодо Індії, то ефективність використання її «м'якої сили» в більшості своїй залежить від країн сусідів і свого внутрішньодержавного зростання. Серед внутрішніх проблем варто виділити політичні суперечки та соціальну нерівність, що впливає на формування позитивного іміджу країни. Високий рівень бідності та інфраструктурні проблеми також підривають зусилля Індії у просуванні своєї культури та цінностей за кордоном. На міжнародній арені

стримуючими факторами є напружені стосунки з сусідніми країнами, зокрема з Пакистаном і Китаєм, а також складності у формуванні єдиного дипломатичного підходу до різних глобальних питань. Нестача координації між державними і недержавними структурами в реалізації культурних проєктів і обмежені ресурси також гальмують можливості Індії ефективно використовувати свою «м'яку силу». Також треба зазначити, що попри багаті культурні та історичні надбання, Індія часто не здатна ефективно поширювати свої культурні ініціативи через глобальні медіа. Інформаційна підтримка часто недостатньо організована або фінансується обмежено. Іншим чинником зниження ефективності використання «м'якої сили» є велике релігійне та етнічне розмаїття країни. Так, такий чинник безсумнівно має і позитивний вплив на окремі елементи просування «м'якої сили», такі як залучення більшої частини потенційної аудиторії впливу, але напружені стосунки між різними релігійними групами можуть впливати на міжнародну репутацію країни, підриваючи образ національної гармонії.

Висновки до розділу 4

Загалом, Китай і Індія мають спільні риси у використанні «м'якої сили», базуючись на культурі, економічній співпраці та дипломатії. Обидві країни прагнуть підсилити свій вплив на міжнародній арені, використовуючи культурні досягнення: Китай через Інститути Конфуція, а Індія через популяризацію йоги та кіноіндустрії. Однак їхні підходи мають значні відмінності. Китай зосереджується на контролі інформації та державних медіа, просуваючи свою державну ідеологію, в той час як Індія користується більш вільною пресою та культурним плюралізмом. Також важливим фактором є залучення діаспори: індійська діаспора активно сприяє культурній дипломатії, тоді як китайська більше зосереджується на економічній складовій. Водночас обидві країни стикаються з проблемами: Китай обмежує свій вплив через

жорсткий контроль і авторитаризм, а Індія — через внутрішні соціальні та інфраструктурні проблеми, що знижують ефективність її культурної політики на глобальному рівні.

ВИСВНОВКИ

Концепція «м'якої сили», впроваджена Джозефом Наєм у 1990 році, зазнала значної еволюції та стала невід'ємною частиною міжнародних відносин. Вона не лише є інструментом для просування національних інтересів без застосування примусу, але й механізмом для створення позитивного іміджу держави на світовій арені. У контексті глобалізації та розвитку інформаційних технологій її значення зросло, а інструменти на кшталт культурної дипломатії та освітніх програм активно використовуються провідними країнами для зміцнення своїх позицій. Позитивне сприйняття держави та її культурних і політичних цінностей стає важливим фактором впливу на інші країни.

З розвитком цифрових технологій «м'яка сила» отримала нові можливості впливу через інтернет-простір, соціальні мережі, кібердипломатію. Відтак, держави можуть швидко поширювати свою культурну, політичну та ідеологічну продукцію, досягаючи мільйонів користувачів по всьому світу. Такий підхід дозволяє формувати прихильність до держави серед закордонних аудиторій без прямого втручання у внутрішні справи інших країн.

Проте, ефективність «м'якої сили» часто залежить від економічної чи військової потужності, що призвело до формування концепції «розумної сили», яка поєднує м'які та жорсткі засоби впливу. Водночас авторитарні режими теж почали застосовувати «м'яку силу», іноді використовуючи її для прикриття репресивної внутрішньої політики або створення позитивного образу за межами своєї країни. Зростання дезінформації, маніпуляцій і фейків у медіапросторі ставить нові виклики для ефективного та етичного використання м'якої сили в демократичних країнах.

Таким чином, «м'яка сила» трансформується під впливом змін у сучасному світі, проте залишається важливим інструментом міжнародної політики, який

потребує адаптації до нових викликів для досягнення зовнішньополітичних цілей.

Китай за останні роки зміцнив свій вплив у світі завдяки економічному зростанню та великим інвестиціям у військову сферу. Важливою частиною його зовнішньої стратегії стала «м'яка сила», заснована на багатовіковій культурній спадщині. Китай активно використовує культурну дипломатію, зокрема через кіноіндустрію, міжнародні кінофестивалі та залучення світових зірок у свої проєкти. Китайські медіаплатформи здобули популярність у понад 170 країнах, транслуючи державну позицію КНР щодо глобальних проблем. Музеї та культурні об'єкти Китаю також присутні на всіх континентах, зміцнюючи його імідж. Туризм не лише приносить економічні вигоди, а й сприяє підвищенню міжнародного престижу.

Окрему увагу КНР приділяє розвитку власного інформаційного простору для експортного впливу. Зокрема, державні телеканали (CGTN, Xinhua) мовлять різними мовами, забезпечуючи постійне поширення китайських наративів у світі. Активна підтримка китайських діаспор, проведення культурних фестивалів і двосторонніх культурних обмінів доповнюють інформаційно-культурну присутність Пекіна у світі.

Китай також активно інвестує в освіту, що стало однією з основних частин його «м'якої сили». Наразі країна посідає третє місце у світі за рівнем університетської освіти, а Інститути Конфуція популяризують китайську культуру та мову за кордоном. Більше ніж 500 таких інститутів функціонують у десятках країн. «М'яка сила» Китаю також активно поєднується з «жорсткою силою» у рамках ініціативи «Один пояс, один шлях», де економічні проєкти зміцнюють культурний вплив країни.

КНР стала лідером у поширенні своїх технологій та продукції, включаючи популярні соціальні мережі, такі як TikTok. Це не тільки сприяє іміджу технічної модерності, а й дозволяє Пекіну мати контроль над поширенням інформації. Після пандемії COVID-19 Китай зумів використати

свою «м'яку силу» для поліпшення іміджу у світі, постачаючи вакцини, медичне обладнання та гуманітарну допомогу багатьом країнам.

Індія, зі свого боку, почала активно використовувати «м'яку силу» після лібералізації економіки у 1990-х роках. Країна відмовилася від жорстких підходів у міжнародній політиці та зосередилася на культурній дипломатії, економічних реформах і залученні іноземних інвестицій. Індія використовує свою культуру для інтеграції з іншими країнами, сприяючи створенню довгострокових відносин.

Основними інструментами її «м'якої сили» є йога, релігійний вплив, який відбувається шляхом популяризації буддизму, Боллівуд і аюрведа. Індійська медицина також має значний вплив, завдяки різноманітності альтернативних методів лікування та науковим дослідженням. Боллівуд щорічно випускає тисячі фільмів, які користуються популярністю не лише в Азії, але й на Близькому Сході, в Африці, а також серед діаспори у США та Великій Британії. Це дозволяє Індії досягати аудиторій за допомогою емоційного впливу та культурних кодів.

Як і Китай, Індія інвестує в освіту та науку, підтримуючи міжнародні стипендійні програми та співпрацюючи в різних галузях, таких як телекомунікації, охорона здоров'я та освіта. Особливістю індійської зовнішньої політики є довгострокова стратегія розвитку людського ресурсу, що дає їй можливість успішно використовувати «м'яку силу». Індійські університети дедалі частіше приваблюють студентів із країн Африки, Центральної Азії та Південно-Східної Азії, що сприяє формуванню нових лояльних еліт у цих регіонах.

Хоча Китай і Індія мають схожі підходи до використання «м'якої сили», обидві країни зосереджуються на культурі, економічній співпраці та дипломатії. Китай просуває свої інтереси через Інститути Конфуція та державні медіа, тоді як Індія робить акцент на культурному плюралізмі, йозі та кіноіндустрії. Водночас Китай контролює інформаційний простір і державні

медіа, що обмежує його вплив у демократичних країнах, тоді як Індія користується свободою преси, що надає їй іміджу більшої легітимності.

Китай зосереджується більше на економічній складовій, тоді як Індія активно залучає діаспору для поширення свого культурного впливу. Обидві країни стикаються з труднощами: Китай — через авторитаризм і контроль, що зменшує довіру до його наративів, а Індія — через соціальні та інфраструктурні проблеми, що знижують її ефективність на глобальному рівні.

У майбутньому обидві держави ймовірно продовжать вдосконалювати механізми м'якої сили, адаптуючи їх до регіональних контекстів. Залежно від геополітичних обставин і внутрішніх реформ, їхній вплив у світі за допомогою «м'якої сили» лише зростатиме.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

- 1) Будда, медитація і нірвана: цікаві факти про буддизм, які має знати кожен. 24. URL:
https://24tv.ua/budda_meditatsiya_i_nirvana_tsikavi_fakti_pro_buddizm_yaki_ma_je_znati_kozhen_n1145622 (дата звернення: 24.08.2024)
- 2) Вергун А.М. Роль та перспективи розвитку мікрокредитування в країнах, що розвиваються. *Ефективна економіка*. 2020. URL:
http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/70.pdf (дата звернення: 28.08.2024)
- 3) Вища освіта в Китаї. *Інститут вищої освіти*. 2017. URL:
<https://ihe.kneu.edu.ua/?p=563> (дата звернення: 06.09.2024)
- 4) Глобальна мережа Інститутів Конфуція. URL:
<http://surl.li/bmszre> (дата звернення: 07.09.2024)
- 5) Годлевський М.С. Силові і несилові засоби в зовнішній політиці адміністрацій Барака Обама. Дис. на зд.наукового ступеня канд. Іст. наук (доктора філософії) за спеціальністю 07.00.02 «Всесвітня історія». Київ, 2017. 222 с.
- 6) Голюк В.Я. Вашингтонський консенсус як модель економічного розвитку держави. 2015. URL:
<http://conf.management.fmm.kpi.ua/proc/article/view/43089> (дата звернення: 03.09.2024)
- 7) Дорош Л. Яблонська М. М'яка сила Китаю: оцінка ефективності та реакція на сучасні виклики. *Політичні науки*. Національний університет Львівська політехніка. 2021. URL:
<https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/nov/25298/stattyadorosh2227.pdf> (дата звернення: 23.10.2024)
- 8) Інформаційний центр COVAX. *Unicef Україна*. URL:
<https://www.unicef.org/ukraine/covax> (дата звернення: 29.08.2024)

9) Капітоненко Н.Г. М'яка сила у сучасній світовій політиці: теоретичні аспекти. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Випуск 94 (Частина II). 2010. URL:

<http://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/view/705/662> (дата звернення: 15.10.2024)

10) Кіктенко В.О. Роль теорії «м'якої сили» у створенні нового образу Китаю. *Китаєзнавчі дослідження*. 2021. С.39-50 URL:

<https://chinese-studies.com.ua/index.php/journal/article/view/165/154> (дата звернення: 03.09.2024)

11) Китай може розмістити нову військово-морську базу на Шрі-Ланці – Bloomberg. *Українські національні новини*. 2023. URL:

<https://unn.ua/news/kitay-mozhe-rozmistiti-novu-viyskovo-morsku-bazu-na-shri-lantsi-bloomberg> (дата звернення: 10.09.2024)

12) Лукаш О.І. Індія і Китай у глобальних еволюційних процесах. Історичний розвиток глобальної периферії як чинник трансформації сучасної світосистеми. *Збірник наукових праць*. Розділ 2. Київ, 2016. URL:

<https://elibrary.ivinas.gov.ua/821/1/IstorychnyyZrozvytokZhlobalnoyiZperyferiyi-split-merge.pdf> (дата звернення: 20.10.2024)

13) Лукаш О.І. Прип'як Є.О. Африка - Індія у контексті інтеграційних тенденцій та перспектив співробітництва. 2022. URL:

<http://surl.li/extide> (дата звернення: 28.08.2024)

14) Лупенко А. «М'яка сила в сучасній геополітиці : [монографія]. А. Лупенко, Г. Піскорська. К. 2011. 216 с.

15) Олійник О.М. Піднесення статусу Сі Цзиньпіна у керівництві Китаю та його вплив на впровадження зовнішньополітичного курсу Пекіну. *Україна і світ в умовах воєнних викликів*. 2023. URL:

<https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi73/0054092.pdf#page=16> (дата звернення: 04.09.2024)

16) Офіс Президента України. Закордонні українці – це «м'яка» сила, що твердо захищає інтереси України», від 19.12.2021. URL:

<https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-zakordonni-ukrayinci-ce-myaka-sila-sho-t-72165>

17) Міжнародні економічні відносини та світова політика. Частина 1: Навчальний посібник / Лютак О.М., Баула О.В., Галазюк Н.М., Зелінська О.М., Корольчук Л.В., Кравчук П.Я., Урбан О.А., Полянська Т.О. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2022. 324 с.

18) Насадюк С.А. Паніна І.Г. «Китайська мрія» в контексті лідерства КНР. Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. Випуск 12. 2020. С. 84 – 87. URL:

<https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/9238/9183> (дата звернення: 05.09.2024)

19) Наше служіння суспільству полягає в посиленні особистості. *Art of Living*. 2024. URL:

<https://www.artofliving.org/ua-uk/about-us> (дата звернення: 23.08.2024)

20) Рейтинг найкращих університетів світу: які країни домінують у топ-100. Слово і Діло. 2023. URL:

<https://www.slovoidilo.ua/2023/10/04/infografika/suspilstvo/rejtynh-najkrashhyh-universytetiv-svitu-yaki-krayiny-dominuyut-top-100> (дата звернення: 06.09.2024)

21) Похтель М.О. Рух неприєднання: ставлення країн світу та міжнародних організацій до руху та їх участь у ньому. 2015. URL:

<https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/40521/1/Pohtel.pdf> (дата звернення: 21.08.2024)

22) Релігійний світогляд в Індії, та індійський культурний регіон. Освіта юа. URL:

<https://ru.osvita.ua/vnz/reports/relig/20681/> (дата звернення: 24.08.2024)

23) Савон К.В. Вплив політики «м'якої сили» на імідж держави. Актуальні проблеми політики. Вип. 66. 2020. С. 112–117. URL:

http://app.nuoua.od.ua/archive/66_2020/66-2020.pdf#page=112 (дата звернення: 11.09.2024)

24) Стипендії CSC. CSC. URL:

<https://www.chinesescholarshipcouncil.com/uk/> (дата звернення: 06.09.2024)

25) США заборонили продаж обладнання Huawei та ZTE через загрозу національній безпеці. *Детектор медіа*. 2022. URL:

<http://surl.li/ngbxdl> (дата звернення: 08.09.2024)

26) Фланнері Р. Голлівудські студії переживають складні часи у Китаї через коронавірус. Але є одна компанія у кінематографічному бізнесі, у якої все добре: IMAX. *Forbes*. URL:

<https://forbes.ua/company/kitay-prigotuvavsvya-grati-bilshu-rol-u-svitovomu-biznesi-rozvag-20082021-2301> (дата звернення: 19.10.2024)

27) Чому в світі масово відмовляються від сервісу TikTok. *Волинські новини*. 2020. URL:

<https://www.volynnews.com/news/all/chomu-v-sviti-masovo-vidmovliaiutsia-vid-servisu-TikTok/> (дата звернення: 10.09.2024)

28) Шергін С.О. Асоціація держав Південно-Східної Азії. *Велика українська енциклопедія*. URL:

<http://surl.li/wkglig> (дата звернення: 03.09.2024)

29) Шуркова О.О. Індонезійсько-пакистанські відносини 21 ст. 2023. URL:

<https://v.gd/rayahK> (дата звернення: 21.08.2024)

30) Що таке трансцендентальна медитація? *Got questions*. URL:

<https://www.gotquestions.org/Ukrainian/Ukrainian-transcendental-meditation.html> (дата звернення: 23.08.2024)

31) Щука Г.П. Сокол Т.Г. Безрученков Ю.В. Wellness-туризм як інноваційна форма оздоровчого туризму. URL:

https://library.krok.edu.ua/media/library/category/materiali-konferentsij/sokol_0005.pdf (дата звернення: 23.08.2024)

32) Яскраві барви живопису «мадхубані». *i33i*. 2022. URL:

<https://ua.izzi.digital/DOS/80321/536348.html> (дата звернення: 25.08.2024)

33) 8 найнеймовірніших храмів Індії. *Language and trip*. 2022. URL:

<https://langandtrip.com.ua/8-nayneymovirnishykh-khramiv-indiyi/> (дата звернення: 24.08.2024)

34) Batra, Ekta. Indian healthcare booms with record investments in 2023: A look ahead at 2024. CNBC TV18. 2023. URL:

<https://www.cnbc18.com/healthcare/indian-healthcare-booms-with-record-investments-in-2023-a-look-ahead-at-2024-18578821.htm> (дата звернення: 29.08.2024)

35) Chawla, Devika. Diplomacy in difficult times: India's "Vaccine Maitri" initiative. Team India Blogs. 2021. URL:

<https://www.investindia.gov.in/team-india-blogs/diplomacy-difficult-times-indias-vaccine-maitri-initiative> (дата звернення: 29.08.2024)

36) Chen, Wei A. COVID-19 and China's Changing Soft Power in Italy. School of International Studies. 2021. С. 440 – 460. URL:

<https://link.springer.com/article/10.1007/s41111-021-00184-3> (дата звернення: 08.09.2024)

37) CGTN. See the difference. URL:

<https://www.cgtn.com/> (дата звернення: 05.09.2024)

38) Cutting Ties With Confucius Institutes. 2024. URL:

<https://inthenameofconfuciusmovie.com/cutting-ties-with-confucius-institutes/> (дата звернення: 07.09.2024)

39) Debasish, Nandy. Evolving strategies: India's economic diplomacy in the global era. 2024. URL:

<http://surl.li/nfvqxk> (дата звернення: 21.08.2024)

40) Fitzgerald, Benjamin. Alibaba's Taobao Maker Festival highlights platform benefits to entrepreneurs. 2016. URL:

<https://pl.fashionnetwork.com/news/Alibaba-s-taobao-maker-festival-highlights-platform-benefits-to-entrepreneurs,716838.html> (дата звернення: 08.09.2024)

41) Fraser, M. (2008). American Pop Culture as Soft Power. *Soft Power Superpowers: Cultural and National Assets of Japan and the United States*, 172.

42) Gallarotti, G. M. (2011). Soft power: what it is, why it's important, and the conditions for its effective use. *Journal of Political Power*, 4(1), 25–47. URL:

<https://doi.org/10.1080/2158379X.2011.557886>

43) Gallarotti, G. M. (2020). How to Measure Soft Power in International Relations. *Polis. Politicheskiye issledovaniya*. No. 1. P. 89–103. URL:

<https://doi.org/10.17976/jpps/2020.01.07>

44) Gallarotti, G. M. How to Measure Soft Power. URL:

https://digitalcollections.wesleyan.edu/_flysystem/fedora/2023-03/16779-Original%20File.pdf

45) Imata, Katsuji, and Kuroda Kaori. (2008). *Soft Power of NGOs*: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315700700>

46) Indian Council for Cultural Relations. 2024. URL: <https://www.iccr.gov.in/about-us/history> (дата звернення: 21.08.2024)

47) Indian Technical and Economic Cooperation Programme. Ministry of External Affairs. Government of India. 2024. URL: <https://www.itecgoi.in/index> (дата звернення: 02.09.2024)

48) Katsuji, Imata, and Kuroda Kaori. (2008) *Soft Power of NGOs*: Routledge. URL:

<https://doi.org/10.4324/9781315700700>

49) Kumari, Nainika. Soft power diplomacy in India's foreign policy under the Modi government: Challenges and prospects. 2022. URL: <https://www.journalofpoliticalscience.com/uploads/archives/5-1-13-976.pdf> (дата звернення: 25.08.2024)

50) Ministry of Ayush. URL: <https://ayush.gov.in/> (дата звернення: 24.08.2024)

51) Nainika Kumari. Soft power diplomacy in India's foreign policy under the Modi government: Challenges and prospects. 2022. URL: <https://www.journalofpoliticalscience.com/uploads/archives/5-1-13-976.pdf> (дата звернення: 25.08.2024)

52) Nye J.S. Soft Power // Foreign Policy. 1990. No 80. P. 153–171. URL: <https://doi.org/10.2307/1148580>

53) Redden, Elizabeth. Chicago to Close Confucius Institute. IHE. 2014. URL: <https://www.insidehighered.com/news/2014/09/26/chicago-severs-ties-chinese-government-funded-confucius-institute> (дата звернення: 07.09.2024)

54) Sadhguru. Isha. 2024. URL: <https://isha.sadhguru.org/en/sadhguru>

55) Trieu Huy Ha. A Rising Soft Power: India and the Advantage of India-Vietnam Educational Cooperation from 2014 to 2021. 2022. URL: <https://ojs.lib.buu.ac.th/index.php/huso2/article/view/8419> (дата звернення: 27.08.2024)

56) Tse, Tommy. Recoupling Corporate Culture with New Political Discourse in China's Platform Economy: The Case of Alibaba. Sage Journals. 2022. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/09500170221083106> (дата звернення: 08.09.2024)

57) Ward, Jonathan. China-India Rivalry and the Border War of 1962: PRC Perspectives on the Collapse of China-India Relations, 1958-62. 2016. URL: <http://surl.li/gnohdz> (дата звернення: 21.08.2024)

58) Winkler, C.S. Conceptual Politics in Practice: How Soft Power Changed the World. Doctoral Thesis in International Relations at Stockholm University. Sweden. 2020. P. 19–25. URL:

<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1484025/FULLTEXT02.pdf> (дата звернення: 13.09.2024)

59) What is Project 211 and Project 985 universities. CISS. URL: <http://ly.ciss.org.cn/Admissions/14672> (дата звернення: 06.09.2024)

60) XuetaangX. URL: <https://www.xuetangx.com/about> (дата звернення: 06.09.2024)

61) Zhang, Wei. Cutting Ties With Confucius Institutes. 2024. URL: <https://inthenameofconfuciusmovie.com/cutting-ties-with-confucius-institutes/> (дата звернення: 07.09.2024)